ELENA

roman original de datine politic-filosofic

1862

Era ziua de mai întîi a anului 1859.

Mai multe familii de boieri dezbrăcaţi la 24 genariu de privilegele regulamentare, fugind de capitala revoluţionară, se adunau la o moşie lîngă Ploieşti unde, fără cea mai mică temere, puteau să critice lucrurile şi oamenii noi.

Pînă a introduce pe cititori în mijlocul acestui cerc de desprivelegiaţi, ca să le facem cunoştinţa bărbaţilor şi femeilor de care era compus, să vorbim despre moşia boierească.

Satul ei era situat pe o înălţime de unde ochiul vedea o întindere de două ore, fără să întîmpine decît o luncă lată, coperită de tapete cu diferite colori. Pe aceste tapete se vedea Prahova alergînd capricios, făcînd abateri, întoarceri, şi vărsînd în urma sa nişte gemete sălbatice.

Casa era situată pe vîrful dealurilor. Ea domina grădina de arbori prin înălţimea sa. Să nu vă aşteptaţi a vă duce într-un castel ca cele dupe Rin.

Părinţii nostri n-au zidit castele pe la moşii, din cauza nestabilităţii timpurilor de atunci, invaziunelor de turci şi de tătari, înaintea cărora nimic nu mai putea sta. Mai tîrziu, sub fanarioţi, cînd dată cele mai multe familii de astăzi, bătrînii pierdură gustul de a trăi pe

la moșii, atît încît unii din cei mai avuți de multe ori nu știau în ce parte de loc se aflau moșiile lor. Casa proprietarului nostru era făcută de zece ani numai. Cu două rînduri cu un balcon de fier la rîndul dintîi. Un salon, o sală de mîncare. O bibliotecă, fără nici o carte. Restul era nouă camere mici. În partea dreaptă a casii erau dependințele, bucătăria, grajdurile etc. În partea stîngă era grădina.

Ziua de întîi mai fusese frumoasă pînă la apusul soarelui ; dar de aci înainte, cerul se întunecă. Un vînt repede, o ploaie furioasă începură a bate și a uda, și ținură astfel pînă aproape de ziuă. Societatea ce se afla aici fuse nevoită a se închide în casă și a căta distracțiunele sale în convorbiri și jocuri inocente.

Era zece oare din noapte. Printre vuietul vînturilor și ploii se auzi deodată strigătele depărtate ale postașilor ; dar astfel cît o ureche sperimentată ar fi ghicit, dupe strigăte, că caii erau stătuți. Societatea crezu neapărat că o familie așteptată aici se îndrepta către sat. Iată dar o distracțiune ce pentru un cerc de oameni închiși în casă, la țară, este un mare evenimînt.

Stăpînul casii trimise oameni înaintea postii să se informe.

Salonul era mobilat cu oglinzi, canapele, scaune, fotoliuri. Pereții tapisați cu hîrtie cu colori. Societatea de față se forma de vreo zece persoane din care patru bărbați și șase dame.

Stăpînul casii se chema postelnicu George ; era un om ca de cinzeci de ani, oacheș și cu părul jumătate alb. Înalt de stat și puțin încovoiat ; figura sa avea trăsuri pronunțate, fără să fie inteligintă. Toate facultățile sale părea că rămăseseră fără nici o exersițiune. Judecata la dînsul era totdeauna falșă : toate efectele îl impresionau cu vioiciune, și niciodată nu-și da osteneală a slăbi acea impresiune prin cercetarea cauzelor ce le produceau. Sufletul său nu putea a se înălța niciodată din cercul strimt al interesclor egoiste: nici o idee mare nu putea să pătrunză aici. Avea o mare doză de răutate. Falș, intrigant, șiret, ar fi fost periculos dacă natura nu i-ar fi refuzat mijloacele intelectuale.

Lucru ciudat! această natură a făcut o minunată cumpănire: astfel vedem fearele cele mai înrăutățite supuse la o lege ce regulează cu mare avariţiune reproducţiunea lor! fiinţele veninate sînt nevoite a se tîrî şi lipsite de facultatea de a zbura!

El moştenise o mică avere de la tatăl său. Cînd intrase în serviciul statului era sărac. Retribuţiunea cunoscută i-a fost atît de puţină încît nu numai nu i-ar fi permis a-şi mări averea; ba încă nu i-ar fi ajuns nici la întreţinerea vieţii; cu toate acestea ieşi din serviciu, dupe doisprezece ani, cu şase mii galbeni venit în moşii. Nimeni nu se miră de aceasta, căci asemenea fapţi sînt deşi în această ţară.

Cînd se retrase din serviciu cu începutul guvernului interimar al principelui A. Ghica, îi veni ideea de a se însura. Postelnicul George era o partidă strălucită în Bucureşti. Era bogat şi boier mare. Aceste calităţi sînt de ajuns pentru un bărbat ca să ceară mîna celei dintii fete din ţară. Era bătrîn, răucrescut, fără spirit, fără învăţătură, încărcat de defecte fizice şi morale; însă în ţara noastră, în căsătorie, nu se cere decît avere şi un nume.

Avea dar drept să caute o fată de 16 ani, frumoasă, binecrescută, cu spirit, cu inimă şi cu avere mare. El trimise în toate părţile de ştire să i se găsească o mireasă cu toate aceste calităţi. Pînă a nu se găsi mireasa, se puse să-şi cumpere cai, calesci, case. Şi scrise la trei cabinete o petiţiune circulară, cerînd a i se da o decoraţiune pentru serviciile ce a făcut în timpul ocupării ţărilor de streini.

Dupe trei luni de cercetare pe ici pe colo, întîmplarea făcu să găsească o mireasă, şi cu toate calităţile ce dorea el.

Sînt trei ani, era în Bucureşti o fată, o minune, o perfecţiune sub toate raporturile. Junie, frumuseţe, spirit, creştere, simtimente delicate, toate le poseda în puntul cel mai înalt; în fine, era una din acele fiinţe rari, unici poate, ce Dumnezeu din timp în timp face să nască în unele societăţi degenerate, ca cum ar voi ca oamenii să-şi aducă aminte că nu i-a părăsit.

Asfel era femeia ce se găsi demnă a fi sacrificată acestui om. Legenda șearpelui din fîntînă, căruia se da pe toată ziua cîte o vergină să devore, numai ca acesta să lase pe locuitorii cetății a lua apa, este o ingenioasă metaforă a istoriii unor bărbați cărora, pentru interese oarecare, li se sacrifică aceste dulci și inocente ființe. Nu s-a găsit încă un sîntul George ca să învingă trufia acestor bălauri.

Se înțelege că fata priimi bucuros a da mîna acestui om ; dar părinții stăruiră serios. Educațiunea sa superioară, unită cu simțimîntele cele mai nobile de abnegare, fuse cauza pierderii junei Elene. Ea priimi, căci asfel voiau părinții săi, priimi precum ar fi priimit să meargă într-o mănăstire sau să moară, ca să facă plăcere părinților.

Nunta fuse splendidă. Lumea vorbi mult despre acest menagiu. Cei mai mulți fericiră pe Elena pentru un asfel de consorte și mai toate mumele își urau pentru fiicele lor partide ca postelnicul George. Toată societatea din București, în timp de zece zile, nu vorbi decît de darurile ce se trimiseră miresii.

Lumea văzu timp de două luni acesti însurați arătîndu-se la grădina de la barieră, sau la operă italiană, apoi însurații dispărură, se duseră să trăiască la țară, și fură uitați.

Elena nu iubea pe soțul său, căci nu putea nici să-l stime, nici să-l admire ; din contra, toate faptele soțului său în timp de trei ani erau de natură ca consoarta sa să-l desprețuiască.

Ea însă nu i-o arăta nici lui, nici celoralți oameni.

Dumnezeu, ca să o console, îi dete o fetiță.

Suferințele daseră frumuseților sale o grație cu totul rară, sufletul său se înnobilase și mai mult în aceste suferinți. În vocea sa, în expresiunele sale, în privirile sale, în mișcările sale, era un parfum de melancolie atît de suav, atît de ideal, că cei care o vedeau credeau să vază ceva dulce și ceresc ce ar fi zărit într-unul din visele vieții.

Bărbații erau preocupați cu politica zilei, care îi dezmoștenise. Unul se chema logofătul Constantin. El însuși număra cincizeci de ani. Acesta începuse cariera sa

politică sub Regulamînt. Trimis să învețe legile la Paris, să înturnase licențiat, abia venise și se numi profesore de drept. Mai tîrziu părăsi profesoratul și intră în magistratură, cu gînd a se face într-o zi ministru, servi pe cei trei domni regulamentari și înaintă ; dar nu se lipi cu inima decît de cel mai rău dintre cei trei domni. Cît pentru al patrulea domn, îi era enimic declarat. Om cu învățătură, cu inteligință, cu voință foarte ; dar dintr-o margine în ceialtă a ființei sale fizice, intelectuale și morale, ca să găsim vorba cea mai justă : *anost*, cum se zice la București în stilul familiar. În fine, unul din acei oameni pe care nimini nu poate să iubească, nici însuși amantele lor.

Unul din ceialți doi se chema Iordache, se trăgea din viță de domn, tată-său sau moșe-său fusese fiu de domn, beizade. Toți îi ziceau principele Iordache, el însuși își dădea acest titru cu îngîmfare. Soția sa mai ales era în stare să rupă relațiunele cu cei mai buni amici care nu i-ar fi zis principesă. Aveau un fiu de șase ani, căruia părinții, ei înșuși, îi ziceau principe ! maladie ridiculă ce bîntuie de la un timp încoace multe capete seci ; fruct al moravelor streine ce unii români în călătoriile lor în Europa au putut să culeagă în căile ferate, în birturi, în baluri publice, pe unde au lunecat. Ea va trece prin propagarea ideilor luminate și serioase.

Consoarta sa era fiica unui negutetor avut ; această condițiune mai mult contribuise a prezinta în ochii săi titru de principe cu o valoare mult mai însemnată. Averea sa făcuse pe Iordache să o ia de consoartă. Iordache risipise averea părintească împreună cu toate cîștigurile de mare foncționar al statului în timp de mai mulți ani și acum trăia din averea femeii sale.

Mai venea unul, un bădăran înavuțit și boierit, un om de șaizeci de ani, cu părul siv. Acesta începuse cariera sa ca băiat în casă la un boier mare, mergea dupe caleașcă și ducea ciubucul boierului. Dupe un serviciu de mai mulți ani, fuse numit copist la o cancelarie, unde, prin protecțiunea stăpînului său, în cîțiva ani ajunse la cele mai înalte foncțiuni și își făcu o avere în moșii de optsprezece mii galbeni venit pe an. Acest om are facultatea excepțională de a deveni instrumînt răufăcător. Viața

lui politică şi socială este un şir de trădări, de intrigi, de laşităţi, de abuzuri. [...]

Femeia sa, tip de bădărană parvenită, pare că a născut în lume ca să formeze această pereche fără rival.

Fiica lor ce se află acolo e frumoasă, alt nu are nimic. Această familie de parveniţi purta numele *Serescu*, și, ca să-şi dea mai mult lustru, adăuga pe cărţile de vizită, sub coroana de comite, prepoziţiunea *de*.

Mai era o damicelă, dintr-o familie cunoscută. Deși părăsită de îngrijirea unei mumi, Caterina era înțeleaptă ; lipsită de o educaţiune strălucită, natura îi fusese favorabilă, spirit, frumuseţe, graţii se disputau care să-i aducă mai multe omagine. Era pe atunci damicela la modă. Calităţile ei erau lăudate de toţi.

Iată cele dintîi noţiuni despre persoanele de faţă.

Să ne înturnăm în salonul postelnicului George în momentul cînd se auziră în depărtare strigăte de poștași.

Cea dintîi ce dete alarma și alergă către fereastră fuse Caterina. Ana, fiica parvenitului celui avut, o urmă după datina damicelelor ce se ţin una de alta și care fac de surîd cu maliţie bărbaţii.

—Cine poate să fie ? zise ea. Tudorina Corleasca, Mariţa și Zoe Șeni cu bărbată-său. Era vorbă să vie !...

— Aș dori mult să văz pe aceste nebune, zise Elena. Mai ales pe Zoe Şeni, deşi nu aprobez purtarea lor în timpul carnavalului.

— Ho ! ho ! strigă principele Iordache, ce, credeați că noi am rămas în urmă cu moravele parisienilor ?

— Au jucat pe dracul pe vîrful degetelor ! zise post. George. În toate nopţile, dupe bal, se duceau ele, și altele, cu atîţi crai, la birtul lui Hug, unde se puneau pe mîncare și băutură pînă la ziuă ; și...

— Și ce ? răspunse Elena, negreșit, nu poci aproba această purtare ; dar nici nu poci a-i da un caracter culpabil.

— Așa sînt muierele, zise postelnicul contrariat. Se apără una pe alta !

Elena deveni roșie.

— Dar cînd ţi-oi spune — urmă el — că această bandă ușoară de muieri, dupe cină se puneau de cîntau şi jucau cu Blanșa franceza tontoroiul de gît ?...

— Nu știu, răspunse Elena.
— Nu știi ? ! dar eu însumi le-am văzut, cu ochii mei, eram la București, trăsesem la otelul lui Hug, dormeam ; m-am deșteptat de chiotele lor... am deschis ușa camerii să văz doare s-a aprins birtul. Ce am văzut ? acele muieri strigînd și sărind împrejurul mesii, cu un cîrd de golani. Gîndești că s-au rușinat de mine cînd m-au văzut ? hop ! hop ! m-au chemat să iau parte cu dînsele. Nene George ! vin' aici !...
— Și nu te-ai dus ? îl întrebă principele Iordache.
— Eu !
— Eu m-aș fi dus, aș fi cîntat și jucat cu ele tontoroiul.
— Nu-mi spui ? zise principesa, ai și mutră de asfel de petreceri !...
— Eu ! hei ! hei !... Cînd ai ști...
— Tocmai că știu...
— Nu știi nimic !... Dar ascultă, or să vie aici... Să le facem curte...
— Era vorba alaltăieri la București — zise Serescu — să vie și Talangiu, cu familia.
— Și Șer, zise principesa.
La aceste vorbe Caterina tresări și un văl de purpură trecu pe fața sa ; nimeni nu băgă în seamă această turburare.
— Minunat orator este Talangiu !... zise Serescu, cînd vorbește se face tăcere adîncă, ar zice cineva că vorbele cură din buzele lui ca mărgăritarele.
— Nu sînt de această părere, arhon logofete... Șer vorbește mai bine !... în Adunarea de sub Bibescu erau oratori buni !... hei, ce timpuri !... Eram deputat... nu m-ai auzit vorbind în Adunare niciodată ? îmi aduc aminte încă cum fulgeram într-o zi opoziția ! nimeni nu mai ceru să vorbească în seanța aceea. [...] Grozav băturăm pe opoziție... a doua zi închiserăm Adunarea...
Strigătele postașilor se auziră acum în curte. Oaspeții alergară în capul scării, servitorii veniră cu lumînări. Erau patru trăsuri închise. Călătorii se coborîră, apoi urcară scara, îndată se auziră mulțime de voci zgomotoase de femei.

Salonul era plin de lume.

Talangiul cu familia, Șer, Tudorina ; Zoe Șer cu bărbată-său, și alții cu care vom face mai tîrziu cunoștință. Deocamdată să ne ocupăm de o persoană necunoscută ce intră cu Șer.

— Permiteți-mi a vă prezenta pe dl. Elescu, zise Șer, înaintînd către d-na Elena, însoțit de un june necunoscut. D-nu este român — adăogă el — amic al meu din copilărie. Strein în țară, căci lipsește de aici de cincisprezece ani.

Elescu se înclină cu respect înaintea Elenii, Elena îl privi cu bunătate și îi zise :

— Bine ai venit, domnule ! crede-te în această casă ca în mijlocul unor vechi și intimi amici.

Pe urmă Șer îl prezintă la toate damele și la stăpînul casei.

Să vorbim puțin despre noii veniți.

Talangiu este un om politic. O ființă bizară... se ține prin sistemul nervos de natura poeților și femeilor. Susceptibil de a se întuziasma îndată ; exaltat pînă a nu ține seamă de linia așezată între sublim și ridicol. Fanatic în ideile sale, neuitînd nimic, neînvățînd nimic, înclinător, sfios prin temperamînt, vorbind cu un talent natural ; dar sofist, nestrălucind decît atunci cînd este a vărsa veninul său în rănile partidelor politice. Integru alfel, dar de ambițiune ; virtutea la dînsul este o rolă ce a hotărît să joace, este o amestecătură bizară de bun și de rău ; de leal și de perfid ; un lucru neînțeles, neisprăvit, căruia lipsește foarte puțin a fi perfect, foarte puțin a fi ridicul.

Astăzi aspiră a fi cap de partidă, a reînvia privilegiații și privilegele moarte și a juca rola profetului Samuel. Sistemul nervos îl înrîurește pînă în credințele sale.

Șer este de 36 de ani, natură întîrzietoare, tot este încă june intr-însul sau cel puțin el crede că abia acum intră în viață. Inima îi lipsește, spiritul său este comun. Pare a fi născut să strălucească în toate lucrurile mici, este, daca putem a-l numi asfel, *geniul nimicurilor*.

Cele două dame, Tudorina și Maria sînt două tipuri diferite ce recheamă Loreta[1] de la Paris. Una frumoasă, tăcută, gravă ; spirit mărginit ; inimă seacă de orce simțimînt. Iubind plăcerile pentru că s-a întîmplat să fie aruncată în curentul lor ; ceialtă, spirituală, viicioasă, seamănă a fi venită ca să facă a se iubi plăcerea.

Soțul său, *un bon enfant*[2].

Un june de 30 de ani ce veni cu aceste dame, deși de o naștere cu totul obscură, dar averea mare ce-i rămase de la părinți făcu să fie priimit cu oarecare egalitate în societatea privilegiaților ; aceasta îl costă mult, el caută să-și plătească intrarea prin nenumărate prezinte oferite damelor. Către acestea el are spirit plăcut, ce este o justă compensațiune pentru fizicul său.

Vom vorbi încă de un nou sosit cu femeia sa, de Șeni, un boier mare, care nu a fost totdeauna mare, în junia lui era sărac, și dat cu totul la desfrînări. Era un fel de *Lovelas*[3] ; aceasta dovedește că în junia sa avea o figură plăcută. Tînăr încă, se însură, maritagiul îl făcu să se apuce de comerț, cîștigă, făcu stare colosală.

Astăzi casa sa este cel dintîi salon în București, nimeni nu știe nici să trăiască, nici să priimească mai bine pe streini decît dînsul.

Soția sa, Zoe, uită numărul anilor ce se scură sub picioarele sale și se crede încă tînără și proprie tutulor ideilor tinere.

Conversațiunea ce începu acest cerc era plină de interes ; mai întîi întrebară noutăți din capitală.

— Să ne ferească Dumnezeu de mai rău, zise Talangiu.

— Iar a mai făcut ceva liberalii ? întrebă postelnicul George.

— Liberalii ! liberalii ! mai este vorbă de liberali ?... credeai d-ta că ai noștri or să meargă pînă să priimească nu numai a rămînea în minister, ba încă să serve interesele unei stări de lucruri nerecunoscute de puterele garante și să dea asfel mai multă tărie regimului de as-

[1] Femeie de moravuri ușoare.
[2] Copil bun (fr.).
[3] Nume trecut din literatură în vorbirea curentă, desemnînd tipul desfrînatului.

tăzi ; dar ce aștepți de la K... înțeleg ei ceva ?... în curînd are să fie pe aici în vecinătate o tabără ostășească, știți ce va să zică aceasta ? că dacă puterile nu vor recunoaște votul de la 24 genariu, ne vom lupta cu armele în mînă. Sînt fini, nu este îndoială. Europa nu se află în pozițiune de a permite nici unei puteri vecine să ocupe țara, pentru un mic lucru, ar face-o cînd ar izbucni o revoluție... Și nu este de mirare să vedem că se recunoaște acel vot monstruos !... Avem să ne așteptăm la lucruri triste, arhon postelnice...

Astfel vorbi Talangiu. Cei mai mulți bărbați îl înconjurară.

— Triste ! triste ! zise postelnicul George. Revoluții, ucideri...

— Toate acestea nu sînt nimic, răspunse Talangiu... Eu, unul, nu mă tem de ele ; dar le doresc, căci ele vor aduce cu voie, fără voie, ocupațiuni streine, și ocupațiunele vor aduce vechiul regim de ordină legală, dar din nenorocire nu mă aștept la acestea, și iată pentru ce sînt în adevăr supărat.

— Așa este ! strigă Serescu și principele Iordache.

— Dar revoluționarii de meserie — urmă Talangiu — pare că au înțeles lucrul, căci ei acum propagă contra revoluțiunelor.

— Daca îmi este iertat — zise Elescu — voi face o mică obiecțiune la toate acestea. Știți că lipsesc de mulți ani din țară ; nu am luat parte în certele de partide... Prin urmare văd lucrurile cu sînge rece — înțeleg aceste certe, înțeleg dar și existența partidelor. Ele sînt naturale, le vedem în toți timpii, la toți popolii, și nu numai că nu mi se par periculoase, dar încă le cred utile în interesele generale ale națiunii : ele sînt care fac de naște lumina, dau vigoare și energie cugetărilor și acțiunelor. Dar nu trebuie a pierde din vedere că aceste certe, ca să aducă rezultate binefăcătoare, caută să rămîie în cercul opiniunelor în chestiuni ordinare. Văd însă că ele la noi trec linia ce le este însemnată ; și atunci devin două tabere, una a țării, alta avangarda streinilor în țară ; una voiește mărirea, fierea, neatîrnarea națiunei ; ceialtă neapărat o să vie a combate, prin urmare a cere contrariul. Iată dar că aceste partide devin periculoase intereselor generale.

Dl. Talangiu ne zice că așteaptă mîntuirea în ocupațiuni streine. Însă care mîntuire? a unei clase sau a țării? ocupațiunele streine pot să fie favorabile unei clase, însă niciodată intereselor unei țări. De cîte ori streinul calcă pe acest pămînt, este o consecință naturală să răpească cîte un drept din cununa acestui popol. Cît pentru mine, condamn aceaste tendinți către ocupațiuni streine, căci, o repet, ele favoară interesele unei clase și lovesc interesele țării. Dar trebuie o filosofie cu totul rece ca să nu cădem în asemenea erori.

Aceste cugetări generoase ale lui Elescu nu puteau să fie de gustul unei societăți care nu le înțelegea. Cei mai mulți surîseră cu pietate, unul șopti în ridicul: „De unde ne-ați adus pe acest filosof?"

Era acolo un suflet care îl înțelegea: Elena. Vorbele lui atinseră inima acestei femei; ea auzi vorbindu-se un limbagiu care îi era cunoscut. Astfel ca un prizonier care, după ce a trăit mai mulți ani într-o țară streină, aude deodată limba sa natală. Nici o recomandațiune nu putea fi mai bună pentru Elescu înaintea Elenii decît simțimîntele sale. Ea intră în convorbire și zise:

— D-nu Elescu are dreptate; noi sîntem prea împătimați ca să rezonăm în chipul în care rezonă d-lui.

— Nu are dreptate, strigă Talangiu.

— Dar, domnul meu — răspunse Elescu — nu vei respinge că certele de partide de astăzi, pe tărîmul pe care sînt puse, nu fac să cîștige țara nimic?

— Și, prin urmare, dorești să ne împăcăm? zise Talangiu. Și cu cine? cu revoluționarii de meserie, enimicii proprietății, familiei, religiei? cu bandele de desculți ce se hrănesc în vise cu sîngele boierilor, pînă cînd vor începe aievea să-l soarbă?... Să ne înfrățim cu călăii noștri. Vezi, domnule, că ideile d-tale sînt utopii.

— Nu voiți pace cu partida adversă, căci credeți că oamenii care o compun v-au atacat privelegele de clasă; dar preferați amicia streinilor, care, tolerîndu-vă acele privelege parțiale, vor să răpească independința țării! Iertați-mi a vă spune că nu vă înțeleg și că politica dv. este egoistă.

— Mă prinde mirare să te aud vorbind asfel, zece zile după venirea d-tale în țară! Sînt sigur că ai căzut

îndată în cursele lui Rusetache, Brătieni, Goleştii şi companie !

— Îi cunosc din nume, n-am nici un cuvînt nici să-i urăsc, nici să-i desprețuiesc. [...]

— Sînt sigură — zise Elena — că la Bucureşti ați vorbit destul politică. Vedeți, damele sînt nerăbdătoare să asculte alte lucruri.

— Lasă-ne în pace ! strigă post[elnicul] George. O să vorbim politică, căci de aici atîrnă moşiele şi capetele noastre.

— Hei, domnule Elescu ! zise Talangiu, răsturnîndu-se pe o canape. Nu cunoşti țara aceasta !... Află că tot ce este mai bun aici este clasa privilegiată. Aici este patriotismul, cunoştințele, experiința, onestitatea, sacrificele. Afară de aici nu mai este nimic bun. Ceea ce se cheamă clasa doua se compune în genere de ciocoii noştri. [...] Numai clasa nobililor a rămas nebîntuită de corupțiune. Nici un boier mare nu a speculat în foncțiunele publice. Vezi cum din zi în zi se ruină stările lor ? dovadă că sînt onesti. Pe cînd cei de a doua clasă se ridică pe averile lor neîncetat, cumpără proprietăți nemişcătoare pe toată ziua. Numai clasa nobililor a dat pînă astăzi oameni învățați, literatori, oameni politici, oratori. Ne spun unii că am dănțuit cu streinii prin baluri ? că purtăm decorațiunele lor. Dar în starea de slăbiciune a țării, redusă a fi ocupată de streini, prin însuşi nebuniile revoluționarilor de meserie, spune-mi, nu era un act de patriotism a priimi streinii cu flori, a le da baluri ? care era scopul ? nu era a scăpa țara ? nu este o faptă de tărie de caracter a purta decorațiunele streine, cînd ştim că mulți ne critică ? Aceasta numai noi avem curagiul a o face. Se zice încă că este o mare corupțiune ? unde se află ? În mulțime, în clasa doua, în burghezie, în țărănime. Nu în clasa nobililor. Vedeți ce se întîmplă în familii mai jos de noi. Şi comparați cu moravele familiilor noastre. Între noi abia să fie două sau trei familii puse la index, două sau trei femei care printr-o conduită neregulată au dat ocaziune oamenilor să critice, în jos de noi ele sînt cu miile, toate pot zice.

— Ce bine vorbeşte ! strigară unii.

— Voi să expui lucrurile cu imparțialitate, zise Elescu. Mai întîi voi zice că nu mai sînt clase în țară, că sînt numai români [1]. Daca este vorba de clasa privilegiată, eu însumi sînt din această clasă. Aceasta îmi dă drept a vorbi aici contra acei clase pe care o numești nobilă și îi dai atîtea nemeritate calități. Încă din timpii colonilor romani, și în urmă de timpii celor dintîi domni români, și mai noi, au rămas mai multe familii istorice. În timpii vechi numele familiei nu exista, titrurile erau pe viață, și se vede că tot meritul se punea pe acele titruri, căci ele țineau locul numelui de familie, precum dovedesc hrisobulele vechi, titrurile neputînd trece moștenire la copii, căutau a-și cîștiga titruri noi ei singuri prin fapte frumoase, și pentru aceasta puneau atîta preț pe titrurile lor și nicidecum pe numele familiei. Unii copii ajungeau, alții pierreau în întunerec, rămîind cu hrisobulele familiei și lăsînd locul lor altor oameni noi.

. . . .

Toată societatea începu să murmure contra lui Elescu ; și mai tare decît toți Serescu parvenitul.

— Cine a adus aici pe acest roșu ? întreba principele Iordache.

— Ah, unde te duci găsești de acești oameni ! zicea principesa. Daca aș fi știut, nu aș fi venit.

— Merită să i să zică a pleca de aici ! zicea Serescu. Să atace asfel boierii ! trebuie să fie nebun !

— Ne-a lovit rău, zicea postelnicul George.

Dar Elena se apropie de bărbatu-său și îi zise :

— Nu lua lucrul ca ceialți. El însuși este boier. Ceea ce zice este adevărat. Acest june are zece mii de galbeni venit, un om atît de avut nu poate fi un revoluționar.

— Are zece mii de galbeni venit ?... zise el, și îndreptîndu-se către societate : Ei, bine ! Iată cum îmi place să vorbească românul ! Are dreptate dl. Elescu. Ce tot îmi spuneți de nobleță ? Și noi sîntem nobili ; dar nu ne îngîmfăm cu nobleța... oamenii de spirit și de inimă caută să cugete ca noi. Apoi ce mi-a făcut această nobleță pentru țară ? Se cheamă că ne cunoaștem.

---

[1] Autorul confundă noțiunea de *egalitate* burgheză (desființarea privilegiilor feudale) cu aceea de desființare a claselor.

Acest discurs făcu pe toți să se mire, damele rîseră.

— Ce l-a găsit pe postelnicul George să spuie aceste vorbe, care nu sînt ale lui ? întrebă Șer pe Talangiu.

— Se vede că nevasta i-a șoptit ceva la ureche.

— Domnilor, zise Elena. Să decidăm a nu mai vorbi politică, căci prevăz că o să ajungem la discuțiuni violente, care nu sînt iertate adevăraților nobili.

Elescu se puse pe un scaun lîngă Elena. O oră de întrevedere fuse destul să înțeleagă că singura femeie ce se afla aici era numai Elena. Către acestea ea era regina societății nu numai prin maniere, prin spirit, prin simțimînte ; dar încă și prin frumusețe.

— Mărturisește, domnule, că politica a devenit o boală în țara noastră ! îi zise Elena.

—Aveți dreptate.

— Nimeni nu se mai ocupă decît de politică, de la miniștri pînă la țărani. Miniștrii fac politică, Adunarea face politică ; foncționarii fac politică, și administrația țării este părăsită. Politica este puntul de plecare chiar al particolarilor, orice faptă este calculată pe o idee politică ! literatura cade ; nimeni nu mai citește decît gazete ; cărțile de literatură nu se mai vînd. Comerțul lîncezește ; artele, științele au amorțit. Artiștii fac tablouri ce reprezintă scene de la Adunare ; figuri de deputați unde nici arta, nici artiștii n-au nimic de aflat. Profesorii părăsesc clasele ca să dezbată chestiuni ministeriale... femeile... se văd părăsite pentru politică... Politica este cea mai mare rivală a noastră, și încă vă plîngeți de noi că nu îmbrățișem ideile cele noi !... este o mare schimbare în această țară... Lipsești de cincisprezece ani ? Erai amic cu frate-meu Constantin, care a murit... dar atunci erați amîndoi copii... mi-aduc aminte încă... eram copilă...

— Îmi pare că vă văd în brațele doicii... Erai frumoasă.

— Ah !...

— Regina tutulor acelor îngeri mici și grațioși ce surîdeau atunci la viață.

— Prin frumusețe, nu este așa ? atunci, poate !...

— Dar nu ați încetat a fi regina micilor și grațioșilor îngeri ce acum s-au făcut mari, de o sută de ori mai grațioși.

Vorbe de felul acesta Elena niciodată nu auzise, adresîndu-i-se ei. Roșeața înecă fața sa ; și luînd un aer voios, se prefăcu că nu auzise nimic și urmă :

— În adevăr, toate animalele sînt gentile cînd sînt mici, cele mai nesuferite mari, mici sînt pline de grație.

— Afară de șerpi și de cîteva persoane ce sînt aici... mai zice Elescu.

— Ce răutate !... Nu-ți plac oaspeții noștri ?

— Unii nu-mi plac ! îi cred niște suflete uscate de orice idee mare, generoasă.

— Și ce numiți un om cu idei mari și generoase ? Ce le-ar servi aceste calități în societatea noastră, unde aceste simțiminte sînt proscrise ? sînt ridiculate sau văzute rău ? Societatea nu cîștigă nimic, și cei ce le-ar avea ar deveni nefericiți...

Elena lăsa sufletul său să vorbească. Apoi, aducîndu-și aminte că poate vorbele ei să fie interpretate în simțul cel adevărat, zise :

— Îmi place însă aceste frumoase simțiminte ! și poate că sînt în eroare...

— Pentru ce această îndoială ?

— Vai ! sînt o expresiune a societății în care trăiesc !

— Așadar te îndoiești de toate ?

D-nu Georges, juncle introdus în societate pentru averea sa, se apropie de dînșii.

— Ce știri de la București ? îl întrebă Elena.

— Se mărită domnișoara S... cu M... îi dă două mii galbeni în moșie venit și douăzeci mii galbeni numerar. Minunată partidă pentru un om cu spirit.

— Vei să repetezi ce ai zis ? întrebă Elena. Pentru că ia o zestre mare este o partidă minunată pentru un om cu spirit !

— Vai ! zise George, asfel este de cînd simțimîntul a părăsit inimile românilor și a intrat în casele cu bani. Nu mai faci nimic fără bani astăzi. Toți amatorii de însurat sînt datori și toate fetele care au ceva stare se mărită ca să cheltuiască zece mii de galbeni pe an.

— Toți bărbații și toate fetele nu pot să fie asfel. Pentru ce descriți atît de crud această sărmană societate ? Ne aduceți cîteva picături din Dunăre și ne ziceți : „Iată

Dunărea!" Ne dați cîteva persoane și ne ziceți: „Iată societatea".

— Dar aceste persoane sînt atît de numeroase — zise George — încît formează majoritatea. Puțini sînt care nu gîndesc la bani. Să nu mergem mai departe: chiar în acest salon. Domnișoara Caterina și Șer. Ea este săracă; el foarte bogat. Și cu toate astea nu cutează să o ia de nevastă; dar spune-i că un unchi bogat îi dă acum o zestre colosală, mîne îi cere mîna. Eu zic că faptul este rău; dar oare nu are nimic care să-l scuze?

— Lăsați-mă. Nimic nu-i scuză, afară numai de lipsa de inimă...

Elescu, auzind pe ginere vorbind de această particularitate, întrebă pe Elena ce este cu acești doi tineri.

— Un amor — zise ea — o copilărie... Amorul triumfă totdeuna chiar asupra banilor. Anacreon[1] a dovedit-o în versuri foarte grațioase. Dar în cazul de față junele a rămas neînvins.

George trecu la altă grupă.

— O să ședeți mai multe zile aici? întrebă Elena pe Elescu.

— Acest locaș este încîntător, doamnă, și singurul cuvînt care m-ar face a-l părăsi este numai temerea de a nu mai putea să mă despart de aici.

— Sînteți nesuferit cu complimîntele franceze!... E un mare defect aceasta... învățați pe lîngă femei a minți mai tîrziu în viața politică...

— În adevăr, doamna mea, unde am găsi un cerc compus mai bine decît acesta? Poci zice aceasta fără a roși. Nu am mințit. Și trebuie să am o mare putere asupra admirațiunei mele ca să nu zic mai mult decît ceea ce am zis.

Elena tăcu, apoi după cîteva minute:

— Cum găsești pe domnișoara Caterina?

— Foarte frumoasă. E tot ce poci a vă spune pînă acum.

— Vei să te prezintez?

Elena chemă pe Caterina și îi prezintă pe Elescu.

---

[1] *Anacreon* — poet liric grec din secolul al VI-lea, cîntăreț al dragostei și plăcerii.

Cea din urmă răspunde la prezintare cu o familiaritate franșă.

— Îți place mult politica ? îi zise ea.

— Eu nu mai vorbesc politică...

Caterina era frumoasă, o talie fină și înaltă, un cap frumos ; fața albă și palidă ; părul negru, ochii mari, negri, plini de langoare, rechemau ochii fecioarelor în rugăciune, asfel cum imaginațiunea melancolică a pictorilor se place cîteodată a ne prezinta.

Elena se duce să vorbească cu celealte dame și lasă cu Caterina pe Elescu.

Elescu era tot atît de comunicativ ca și Caterina. Ei păreau că erau amici de mulți ani. Făcu Caterinii întrebări de natură ce un vechi amic încă nu cutează a face unei fete. Caterina din parte-i nu rămase înapoi.

— Am auzit că te cere în căsătorie d-nu Bar ?

— Este adevărat ; dar nu voi să consimț ; și nu că este de o vîrstă a-m' fi tată ; dar, după cum se zice, este un om ce nu poate să-mi convie...

— Dar dl. Bar este foarte avut...

— Poate ; dar nu-mi place... nu-mi mai vorbi de acel om

— Ah ! domnișoară ! înțeleg... inima nu-ti este liberă ?...

— Poate... dar știi că ești indiscret !

— Îmi place a spune totdauna ceea ce gîndesc.

— Dar cînd te gîndești rău ?

— Spui rău.

— Nu este bine... poți să superi pe ceialți.

— Atunci îmi cer pardon.

— Dar de la mine nu ai cerut ?

— În adevăr te-a supărat ?

— Nu !... Dar d-ta pentru ce nu te însori ? Cred că nu mai e vîrsta care te oprește !

Elescu începu să rîză cu plăcere. Această naivitate în gura Caterinii avea un farmec deosebit.

—Nu, în adevăr... am trecut de treizeci de ani... aș voi să mă însor, dar nu găsesc pe nimeni să mă va...

— Cu atîtea fete nemăritate ? nu cauți, nu vei... însoară-te cu politica !

— Rîzi de mine...

— Nu !... îmi răzbun.

Călătoriile sale afară din țară făcuseră pe Elescu să nu se gîndească încă la însurătoare ; bogat, independinte, tînăr, el trecuse junețea sa ca cei mai mulți turiști în cele întîi capitale ale lumii, înconjurat de o lume cu totul voioasă și ușoară, în mijlocul tutulor petrecerilor, cu amante pe care le schimba atît de des ca și caii săi, ca și cînii de vînătoare. Cumpătat în cheltuieli, nu risipea decît venitul și acest venit era cheltuit cu ordin, nu avea nici o datorie ; prin urmare nu avea nici o grijă : era mulțumit. Nu iubise nici o femeie, căci numeroasele sale amante, prin spirit, prin stima ce ar inspira, pentru delicateța simțimîntelor, puritatea moralității, erau așezate foarte jos pe lîngă sufletul său superior. El le privea ca niște obiecte de plăcere și, cu toate că le cultiva, dar le păstra cel mai adînc dispreț.

Abia se înturnă în țară și gîndul său fuse să facă o nouă călătorie.

„Curios lucru ! își zise el în acea seară. Daca în loc să iau din nou lumea în cap, rămîneam aici, mă însuram ?... Această fată este tot ce mi se cuvine, tînără, frumoasă, spirituală. E săracă ; dar eu sînt bogat... apoi anii trec, se adaogă ; gusturile au să se schimbe... cu vîrsta vin trebuințele unei viețuiri liniștite ; din boale, trebuințele unei ființe care să vegheze asupră-mi ; vine în fine trebuința de a avea o companie... Negreșit, măritagiul cată să aibă mulțumirile lui, de timp ce toată lumea se supune legilor sale ; trebuie să fie o mare fericire a vedea împrejuru-ți copilașii jucîndu-se... O viață cu totul nouă, o vață intimă, liniștită, o viață de moralitate... Nu cunosc simțimîntele acestii fete ; simțimîntele sînt adesea fapta creșterii. Nu cunosc creșterea sa ; dar oricare ar fi, o femeie mărităndu-se, începe o altă creștere. Sper că o să înrîuresc asupra inimii sale. Daca mă cunosc destul de bine, crez că poci a mă număra între oamenii cu inimă, cu educațiune.“

Asfel cugeta Elescu, căutînd la Caterina, ce o găsea din ce în ce mai frumoasă. Apoi, aducîndu-și aminte de convorbirea dintre Elena și George, își zise încă : „Aș face un fapt înțelept daca m-aș pronunța îndată pentru o fată ce nu o cunosc decît de două oare ? Nu ar fi mai

bine să o studiu ?... Ştiu cu ce poate să iasă ?... o cochetă, poate, şi atunci orice fericire piere... nu numai atît, dar independinţa mea ? Voi fi silit a deveni sclav ! sclavia este nesuferită chiar în lanţuri de roze. Femeile sînt capricioase ; nervoase... de multe ori slabe... cată a se aştepta la toate. Nebuni sînt bărbaţii care se reazămă pe virtutea femeilor ! Ele au inimă ca şi dînşii... daca le citeşte un preot la cununie, cred că este destul ca aceste fiinţe să nu mai simţă niciodată... legile oamenilor egoişti le încriminä, le condamnă cînd ele încetează de a mai iubi un bărbat urîcios... Plăcerile ce simţim a vedea copiii noştri sînt dulci ; dar grijele părinţilor cînd copiii se bolnăvesc sau mor sînt atît de mari !... Ce trebuie o companie la bătrîneţe ? cînd eşti bogat, nu eşti niciodată părăsit. Ce este însurătoarea dacă nu un pact de a trăi toată viaţa cu un amic împreună, fără a-l urî niciodată şi fără a putea a face alt amic, utopic ! nu înţeleg a se însura decît într-un moment de exaltare, căci cată a fi exaltat ca să faci astfel de pas. Eu nu iubesc pe această fată... Nu voi face astfel de nebunie !..."

Astfel cugeta Elescu cînd Elena veni lîngă dînsul şi îi zise :

— Ai rămas pe gînduri ? oare frumoasa noastră fată a făcut aceasta ?

Elescu surîse.

— Nu este scris ! răspunse el.

— Ce fel nu este scris ? Crezi în predestinare ?

— Nu poci a-ţi zice nici că crez, nici că nu crez... am avut însă de multe ori cuvinte a crede. Omul are facultatea de a voi, dar această voinţă ea însuşi e supusă la nişte legi independente de dînsul. Hazardul are o mare parte de înrîurire în lucrurile omeneşti. Poate această înrîurire este pe care o luăm pentru acea putere care ar prezida şi ar decide de mai nainte la toate faptele în viaţa omenească ? De multe ori ocaziunea hazardoasă devine cauza unui şir întreg de fapţi şi decidă de toată viaţa unui om ; altă dată rezonul, sprijinit de voinţă. Nu poci aşeza nimic de absolut în această materie. Scriptura are altă doctrină, totul purcede de la providinţă. [...]

— Nu eşti hotărît în nimic ?

— Oh! filosofia și-a făcut timpul. Ea a fost proza poeziei, ca să zic astfel. Este o altă filosofie de care umanitatea are nevoie astăzi. Nu știința ideilor abstracte; dar știința cauzelor mizeriii soccătăților omenești, în raport cu trebuințele lor materiale și morale. Nu mai este dat științelor a se ocupa cu cauza efectelor cerești, nici cu viitorul sufletelor în alte lumi. Aceasta este treaba religiei.

— Vei a materializa tot.

— Să nu desprețuim materia. Daca sufletul este căldura, materia este flacăra; starea materială decidă de multe ori de starea morală. Să venim spre exemplu la popoli. Toți popolii a căror stare materială este mizeră nici nu cugetă, nici nu sînt altfel decît sub inspirațiunea mizeriei. Acolo nu este nici instrucțiune, nici cugetări înalte, nici morală. Din contra, acolo unde starea materială este înfloritoare, domnește civilizațiunea. Ea dă toate mijloacele de perfecțiune intelectuală și morală. Astfel este și cu indivizii în parte. Omul care lipsește de mijloacele vieții își lasă spiritul fără cultură. Vestejește, depiere; inima i se oțelește, vede toate în rău, în amărăciune. Cel ce are mijloace se cultivă, tot îi surîde cu plăcere, sufletul lui e împăcat, devine generos... Iată, doamna mea, ce trebuie să dorim. Iată filosofia ce trebuie să meditărn, adică care sînt cauzele mizeriei omenești pe pămînt.

În acelaşi timp un serv anunță că cina era gata.

D-na Elena luă brațul Talangiului. Postelnicul dete brațul principesei Iordache. Elescu ieși cu Caterina, ceialți dupe întîmplare.

CINA

Oaspeții coborîră în sala de mîncare. O curățenie eschisă domnea în sală și pe masă. Sala nu avea nimic straordinar. Pereți tapisați, un plafon de lemn sculptat și zugrăvit. Scaune simple; dulapuri cu argintării de serviciu și vase de porțelanuri imitate. Pe masă candelabre cu luminări aprinse. Două mari buchete de flori fragede.

Elescu se puse lîngă Caterina, care şedea la stînga postelnicului ; în faţă cu dînsul, puţin mai în dreapta, era Elena. Convorbirea devenise parţială. Şer vorbea cu domnişoara Sereasca.

— Se înţeleg de minune, zise Tudorina vecinului său George, desemnînd pe Şer şi pe domnişoara Sereasca.

— De ce nu ? părinţii sînt capabili să-i înlesnească mijloacele a deveni metresa lui, numai pentru că este Şer...

— Ce oroare [1] !

— Cronica scandaloasă pretinde că aceasta ar fi un fapt împlinit...

— Taci, pentru D-zeu !

— Se zice că în anul trecut la M...

— O, taci ! nu se poate...

— Un...

— Mă scol de la masă...

— Atunci tac... cronica zice...

— Dar d-ta nu e bine să repeţi.

— Iată domnişoara Caterina !... Ia un mare interes a vorbi cu Elescu...

— Stratageme de femeie ?

— Ce fel ?

— Să exalteze amorul propriu al lui Şer... să-l facă gelos...

— În deşert umblă... n-o mai iubeşte nici cît ar iubi calul arab ce l-a trimis la ţară în spital de bătrîn.

— I-am spus. Ea nu crede...

— Se vede că îl iubeşte ?

— E încă nebună !... Dar, ia spune-mi, acest Elescu se vede un om de spirit... Are avere ?

— Zece mii de galbeni venit din moşii.

— Cînd a venit ?

— De cîteva zile. A trăit tot prin ţări streine.

— E om foarte frumos şi are manieri distinse...

— Ce îl distinge mai mult este o originalitate în frumos, ce mulţi oameni nu pot să aibă.

— Spre exemplu ?

---

[1] În original : Ce onoare !

— Jumătate venituī său îl cheltuieşte în faceri de bine, trimite pe tot anul băieţi şi fete la Paris în pensionate cu cheltuiala sa.

— Ce idee ! se vede în adevăr că este original !

— Este o faptă bună.

— E nebun !... Îi plac femeile ?

— Ca să le aibă metrese şi să le plătească... în viaţa lui nu a iubit.

. . . .

Elena devenise gînditoare. Din timp în timp ochii săi se îndreptau către Elescu, ca şi cum el era singurul om care ar fi trebuit să nu cunoască nişte răni ce se descopereau atunci. Elescu găsea o plăcere involontară a-şi odihni ochii asupra Elenii. Elena era o frumuseţe perfectă : albă şi cu părul umbros ; gîtul ei părea tăiat de cel mai mare artist al antichităţii, în marmura cea mai fină a Italiei ; gura mică, rumenă, se deschidea surîzătoare pe două rînduri de dinţi mici, bine înşiraţi şi albi ca laptele ; o frunte potrivită ; sprîncene bine pronunţate, ce mureau pe nesimţite în vîrfurile despre tîmple ; gene lungi, încreţite uşor, ochi tăiaţi în forma migdalelor, totdauna înrouaţi de lacrimi şi înecaţi de melancolie voluptoasă.

— Cum găseşti pe Elena ? întrebă Caterina pe Elescu.

— O fiinţă perfectă. Nu poci a face decît cele mai sincere elogii sub toate raportele.

— Ai dreptate... şi pe lîngă toate acestea, cu tot dispreţul ce ar trebui să aibă pentru bărbatul său, care o martiriză, este un înger de bunătate, de blîndeţe, de virtute...

— O să mai şezi aici la ţară ?

— Toată vara. Dar d-ta ?

— Eu crez să plec cu Şer... Cum petreceţi timpul aici ?

— Cum vezi... adesea facem înturnări prin satele vecine, pe la tîrguri, pe la ocne, pe la mănăstiri... o dată pe vară ne ducem la munţi, la o moşie a postelnicului... Se fac partide de vînătoare. Crez că o să mai vii !

— Poate... Dar nu mi-ai spus cine este acel domn pestriţ pă faţă ce tace şi tot să uită înapoi.

— Ha !... nu mă întreba.
— De ce ?
— E nesuferit.
— Dar pentru ce ?
— Este Bar, acela ce mă cere de nevastă... s-a desperat și acum caută să se consoale pe lingă domnișoara Serescu.
— Ah ! iată lumea !
Elena dete semnul de ridicare. Fiecare din oaspeți luă brațul damei sale, Elena trecu pe lîngă Elescu cu cavalerul său și aruncîndu-i o căutătură repede :
— Nu mai e trebuință a-ți aduce aminte de datoria către dama d-tale.
Ea apăsă pă vorbele : nu mai e trebuință.
Oaspeții se urcară în salon.
Elena se puse la piano, îndată ivoriul începu să tremure și să verse sunete desfătătoare sub mînele albe și grațioase ale Elenei. Ea dispăru din societate ; sufletul ei se aruncă cu voluptate într-un torent de armonie ce îl răpi și îl rătăci într-o lume de extaz. Nemuritoarea serenadă a lui Șubert, executată cu perfecțiune, răpi toate sufletele ascultătorilor. Sufletul ei însuși părea răpit. Din timp în timp înturna ochii către adunare și o lacrămă misterioasă strălucea sub genele ei.
Fiece sunet exprima o idee, o idee dureroasă și sublimă ce o îmbăta cu voluptate.
Ea căută să se scoale de la piano și chemă pe Caterina să-i ia locul.
Inima sa palpită, sufletul îi era zdrobit. Fără să știe ce face, s-a aruncat pe un fotoliu lîngă Alexandru, unde rămase cîteva minute fără să poată zice o vorbă.
La urmă, îndreptîndu-se către acesta :
— Sufer totdauna de cîte ori caută să joc cîte o arie serie ! este o mare nefericire...
— Simți aceea ce execuți mai bine decît însuși compozitorul.
— Nu știu, cred că cauza este în sistemul nervos...
Apoi, schimbînd repede vorba :
— Erai distract la masă ?

— Distract ? Nu ! pentru că vorbeam cu o copilă frumoasă ?... aceasta nu-mi face nici o impresiune ! inima moartă...

— Ești nesuferit cu aceste idei de romanuri ! nu poci zice că ești o monstruozitate, și atunci afectezi.

— Crede-mă, doamna mea, daca am admirat ceva în lume de o admirare ce am avea pentru ființele divine din visele noastre, permite-mi a-ți spune că ești d-ta. Ei bine ! permite-mi încă a-ți spune că cu toată frumusețea perfectă, spiritul, simtimentele, manierele, grația ce ai, nu ai putea să miști această inimă înghețată.

— Eu !...

Elena deveni roșie ca o vișină : înturnă capul și puse mîna pe față-i.

— Crezi dar că ai face această minune ?

— Eu ?... oh ! nicidecum !... nu voi să zic aceasta.. nici nu am gîndit, nici nu voi să am acest merit... nici nu-l privesc ca un merit... apoi daca aceasta s-ar întîmpla, negreșit că eu nu aș ști-o, nu aș voi să o știu...

Ea se sculă și mai mult de o oră nu reapăru în salon. Vorbele lui Alexandru o emoționară atît, încît îi trebui o oră de singurătate ca să revie liniștită.

„Doamne ! își zicea ea. Ce este acest om a cării cătare mă turbură, ale cărui vorbe fac de tremură toate nervele mele ? amicul sărmanului meu frate... Nu poci să-l privesc fără să-mi aduc aminte de cel ce nu mai este... Numai astfel poci explica impresiunea ce îmi face... Oricum, aș fi ferice daca ar pleca de aici mai curînd, mîne, îndată de se poate. Trebuie să aflu cînd o să plece"...

Astfel cugeta Elena cînd intră în salon. Se apropie de Caterina ce se sculase de la piano.

— Știi, draga mea, daca noii veniți rămîn sau se duc mîne ?

— Nu știu.

— Ce este ? întrebă Alexandru.

— Daca o să mai ședeți mîne ? întrebă Caterina.

— Nu știu, răspunse Alexandru.

Elena surîse cu voioșie.

— Nu știu pentru ceialți ; cît despre mine, voi pleca la o moșie a mea unde mă așteaptă hotarnicul.

Elena deveni palidă. Simți un fior în tot corpul.

— Așa curînd — zise ca gongonind — așa curînd ?

— Domnul Elescu nu se place în societatea noastră — zise Caterina — se duce acolo unde va putea vorbi politică în libertate.

Caterina devenise familiară cu Alexandru : nu se mai sfia a-l satira.

Alexandru surîse cu delicateță, luînd această mică epigramă ca o răsfățare ce Caterina nu da la toată lumea.

Elena însă tresări.

— Ce zici, Caterino ? nu cunoști destul pe dl. Elescu ca să-i vorbești astfel ?

— Daca va să fugă de noi atît de curînd !... dar mîine are încă să plouă, căile sînt rele ; caii de poste ai întreprinzătorului de față, dl. Bar, au ei înșiși trebuință de a fi purtați în trăsuri... și astfel nu vei pleca.

— Cine vorbește de cai de poste ? strigă principele Iordache. Vă încredințez că de vei privi bine printre coastele lor, ai să vezi că sînt transparinți.

— Postele, zise logofătul Șeni, sînt de plîns. Pleci cu opt cai și ajungi la stație cu doi, de multe ori rămîi în cale. Hamurile sînt cu o mie de noduri, și plăpînde ca tiriplicul ; se rup la fiecare zece pași. Cît pentru serviciul scrisorilor, e lucru cu totul comic ! O scrisoare de la București la Focșani ajunge mai tîrziu decît la Boston. Pasagerii particulari duc de multe ori geanta cu scrisori. Stafetele nu ajung mai curînd la locul destinării lor. Iată regimul nou ! iată oamenii noi ! Să ne fie de bine !

— Dar contractul cu antreprenorii — zise Georges — este făcut sub regimul vechi, sub oamenii vechi, și este e notă în contract în privința deligențelor.

— Te-ai găsit și tu isteț să vorbești ! zise principele Iordache, plimbîndu-se prin casă.

— Ai auzit ? mai întrebă Caterina pe Alexandru, pleci cu opt cai și ajungi cu doi și cîteodată rămîi în cale, și aceasta pe timp bun !

— Trebuie neapărat să plec, zise el. Dar daca d-na Elena a găsi cea mai mică plăcere a mă înturna, voi veni după trei zile.

— În adevăr acea plăcere va fi mare — răspunse Elena — și astfel vei fi așteptat.

Logofătul Șeni și Zoe, consoarta sa, se retraseră scuzîndu-se că sînt foarte osteniți.

Ceialți rămaseră.

— A început să îmbătrînească frumoasa noastră turturică, zise postelnicul.

— Dar asta nu o oprește în iarna din urmă să dănțuie la toate balurile.

— Cu toate astea, a început să-i slăbească balamalele, zise Georges.

— E tot tînără, precum e tot mîndră, zise Tudorina.

— Mîndră ? pentru ce ? întrebă Sereasca.

— Se crede ieșită din cea mai veche familie, este aristocrată în toate, zise principesa Iordache.

Georges, ce se afla la spatele postelnicului, îi șopti la ureche :

— Afară în ceea ce privește amanții săi.

— Afară din ceea ce privește amanții săi, strigă postelnicul.

La aceste vorbe toată lumea rîse. Postelnicul, văzînd impresiunea ce produse vorbele sale, repetă acele expresiuni.

Elena îi făcu mustrări și el nu înțelegea pentru ce. Elescu încă nu înțelese bine simțul acestor vorbe. Georges îi spuse la ureche :

— D-na despre care este vorba are un amant un om de jos.

Astfel se termină această serată. Oaspeții se retraseră în camerile ce le erau destinate. Elescu avu aceeași cameră cu Georges.

NOAPTEA

Vom duce pe cetitori o parte din noapte în camera acestor doi juni.

Era o cameră mobilată cu gust și părea a fi budoriul stăpînii casii, două paturi curate îi așteptau. Ei se dezbrăcară și se aruncară în pat.

— Ia spune-mi, ce este această Tudorină? întrebă Alexandru.

— O damă de două ori văduvă, a trăit puțin cu doi soți ai săi, cronica scandaloasă pretinde că bărbații săi au murit, căci au iubit-o prea mult... în fine au murit, și văduva a găsit că este mai bine a nu se mai mărita. Trece zile țesute de roze și de amor, împărtășind inima sa la mai mulți, ca să nu mai omoare pe nimeni. Iată toată istoria ei. E frumoasă, dar fără spirit, fără creștere, vană, face parte din banda voioasă.

— Ce este banda voioasă?

— Banda voioasă se compune de vreo zece femei măritate și văduve și de [tot] atîți juni. Scopul acestii societăți este a crea aici în țară o lume nouă de epicurieni; doctrina lor este voluptatea în plăceri. Cei ce formă societatea au toți cel puțin două mii de galbeni venit. Nici o idee nu a prins mai bine: prozeliții se înmulțesc pe toată ziua. În cele din urmă ei au reușit să converteze o damă ce trece de devotă. Numărul membrilor ar fi fost astăzi și mai mare daca o regulă a societății nu ar fi oprit să intre femei mai virsnice de treizeci de ani.

Ei practică această filosofie de față. La preumblări, la operă, la banchete, în birturi, sînt totdauna împreună.

Nu le dau meritul unei idei, orice idee ar fi. Atribui aceasta spiritului de imitațiune al vieții de lorete din Paris. Românii imită pe streini totdeuna, însă în cele rele. În vițiu, nu în virtuți! și nu este nimic de mirare: un popol tînăr încă, ce se prezintă la viața civilizațiunei, se încîntă mai mult de frivolități ce sînt la înălțimea inteliginții sale, decît de lucruri serioase.

— Dar spune-mi, te rog, ce este acest Talangiu?

— Un pecetluit, răspunse Georges.

— Nu te înțeleg...

— În timpii dinaintea regulamentului, domnii pecetluiau pe boierii vinovați, și iată cum. Să-ți spui ceea ce mi-a istorisit tată-meu despre pecetluirea Talangiului.

Trei boieri scriseseră la turci cărți prin care denunțau pe domnul Grigori Ghica. Domnul luă știre, dete ordin să se aresteze cei trei boieri, între care unul era Talangiu. Se arestară la casele de la Mihai-vodă. Într-o noapte, înainte de a-i trimite la monastiri, acești trei fură pecetluiți la gît, la mîini și la picioare pe vestminte. Cît timp erau să șază în exil, ei nu puteau să schimbe vestmintele.

— Pedeapsă barbară ! zise Alexandru.

— Tot atît de barbară ca și bătaia la falangă. Apropo de falangă, postelnicul Iordache a fost.

— Pentru ce cuvînt ?

— Pentru răpiri în funcțiune.

— Ce oroare !... și nu se rușinează !

— Ce stai de vorbești !... aurul pentru bărbați, amorul pentru femei au două templuri rădicate în toate orașele țării. Puțini sînt care nu intră aici. Mine o să-l vezi ministru. Și nu este de mirare : Cei mai mulți sînt de categoria lui... dar, noapte bună !

Abia pronunță aceste vorbe și adormi.

Elescu nu putea să doarmă. Își aruncă ochii pe o mescioară și zări un album. Se scoală îl ia și, puindu-se din nou în pat, începu a foileta albumul.

Acest album era al Elenii. Mulțime de adrese în versuri și în proză sub care se vedeau mai multe nume care mai de care mai necunoscute ; cugetări comune, expresiuni triviale.

— Nimic frumos — zise Elescu — nimic demn de o creațiune atît de perfectă. Sărmană ființă rătăcită aici jos ! Cît trebuie să disprețuiești tu toate aceste chipuri omenești ce te înconjiură !

Caută încă ; află desemnuri.

— Ce oroare !

O idee îi veni.

„Nu poci să dorm, își zise el. Pentru ce nu voi scri ceva în acest album ?“

Se uită pe masă, vede toate cele ce trebuia spre a putea scri. Se puse la masă și dupe cîteva minute scrise în album această poezie a unuia din poeții români.

„LA FEMEIE

Fiice ale frumuseții,
Grații ! coborîți din cer,
Cu lumina dimineții
Ce se scaldă în eter !

Și p-această poezie
Răvărsați parfum divin
Ca un rîu de ambrozie !
Voi să cînt un cînt sublim.

O, femeie ! tot ce-n viață
Face dorul mai ușor
E cereasca ta dulceață,
E suavul tău amor.

Poezia-ți împrumută
Carmenul ei cel divin
Și pudoarea cea plăcută,
Văl de purpură sublim.

P-al tău sîn suave vise
Au făcut leagănul lor,
Grațiile din cer proscrise
Împletesc al vieți-ți zbor.

Cerul cu lumini de soare
'N ochii tăi voios se scald,
Vîntul verii dă ardoare
Sufletului tău cel cald.

Ale noastre repezi oare
Tu la caru-ți le robești,
Și cu roze-amăgitoare
Fericită le-mpletești.

Cînd cătarea ta cerească
Mă îmbată de amor,

Eu rog timpul să s-oprească —
El grăbește al său zbor.

Mîna ta cea delicată
Cînd o treci pe părul meu,
Ca o aure curată,
Uit că viața curge greu.

Cînd suflarea gurii tele
Mă îmbată de plăceri,
Crez că unda vieții mele
Cură printre primăveri.

Frumusețile divine
Nu mai locuiesc în cer,
Raiul pe pămînturi vine,
Fabulele toate pier !"

— Și acum — zise Alexandru — Elena poate să citească aceste versuri, nimic nu este mai potrivit cu dînsa.

Închise albumul. Uitîndu-se pe masă, văzu altă carte, o deschise... *Le lys de la vallée*[1], ceti Alexandru. „Iată un roman ce arată mai bine decît toate operile filosofilor ce este o femeie. Elena a trebuit să-l citească, să-l simță... este o mare asemănare între aceste două suflete de femei... Pe scoarță este scris cu mîna... mîna Elenei a fi tras aceste rînduri...

Să citesc !..."

„Sufletul meu este trist, în mijlocul bucuriilor. Mă întreb pentru ce, și nu găsesc cauza. Mi se pare că viața îmi lipsește... Și ce este mai rău că nu poci a mă plînge, căci ce poci să zic, dacă nu știu pentru ce sufer. Și către cine mă voi adresa? inima mea, sărmana mea inimă, sparge-te în lacrimi. Iată singura consolațiune ce poți afla în viață !... oh ! aș dori să mor !..."

„Sărmana femeie — zise Alexandru — eu cunosc cauza tristeței tele... Inima ta e plină de luziuni, de do-

[1] Eroul se referă la romanul lui Honoré de Balzac, *Le lys dans la vallée (Crinul din vale).*

rinți curate ca fecioarele, de amor, și cată să se închiză în tăcere. Totul este oprit pentru tine... oh ! legile oamenilor egoiști..."

Către acestea Alexandru se puse în pat și adormi cugetînd la Elena. „Ce inimă curată și nobilă !..."

ELENA

Elena se culcase ; dar în deșert invoca somnul. Sistemul nervos îi era iritat. O frigură ușoară și nesimțită prinsese corpul ei grațios.

„Muzica m-a obosit ! zise ea. Această lume ce primesc nu poate să mă distreze ; din contra, îmi face rău... nu voi mai priimi pe nimeni... Alexandru pleacă mîne... mi se pare un carcater fantasc... dar un suflet nobil și delicat... Însă pentru ce oare pleacă atît de curînd ?... o să se înturne dupe trei zile... Ce avea Caterina de îl ruga atît să rămîie ?... Ar face mai bine să nu mai revie... Nici nu cred a se înturna...

E cochetă Caterina, cîteodată indiscretă. Mîne nu voi mai invita pe Alexandru să se înturne... Voi fi ferice... Apoi daca s-ar înturna ? Ce-mi pasă mie... El nu face nici un rău aici. Un om mai mult, nu este nimic... Copila mea plînge ! Sărmane îngerel ! Vei fi tu oare mai ferice decît maică-ta ?... Să mă scol să deștept doica... o lumină in camera de la colț... cine doarme acolo ?... Alexandru și Georges... Sînt două ore de dimineață... Alexandru e încă deștept... Să mă uit... Dumnezeule... el este ! scrie pe o carte... albumul meu, îl recunosc... scrie... îl închide... ia altă carte ! citește... ce cărți sînt în budoriul meu ? *Le lys dans [la] vallée*... Ce imprudință... am scris niște cugetări triste ; le citește... tremur... lasă cartea... se culcă... lumina se stinge... poate că nu a citit... nu a găsit acele rînduri... o, ce indiscrețiune... el doarme... toată lumea doarme... eu sufer !..."

Copilul tăcuse. Elena se urcă în pat.

Soțul său, ce doarmea în alt pat, se deșteaptă. El luase datina a se scula înainte de ziuă. Cască de cîteva ori, cît se auzi în toată casa.

— Dormi, Elena ? întrebă el.

— Sînt deşteaptă...

— Nu-i aşa că am petrecut bine seara? am zis o vorbă care a făcut zgomot...

— Mai bine să nu o fi zis, o răutate, şi încă asupra unei persoane [pe] care o priimeşti în casă.

— Ce vei? aşa sînt eu... cînd îmi vine o idee de spirit, nu cruţ pe nimeni... Astăzi nu pleacă nimeni. Vezi îngrijeaşte de oaspeţi să fie mulţumiţi... am trebuinţă de dînşii în interesele mele...

Elena înecă un suspin.

— Nu ştiu — urmă el — ce stare o fi avînd acest Elescu? Trebuie să-l îngrijim. Cine ştie cum vine timpul să am trebuinţă de el... Nu mai sînt în post, nu mai cîştig nimic. Cheltuiesc tot din averea noastră... ipotesicrii nu-mi mai aduc gropurile cu lire... Timpii sînt grei..

Vorbind asfel, postelnicul se scoală şi iese să se plimbe prin grădină.

CEARTA

La nouă oare dimineaţa toţi oaspeţii erau în chioscul din grădină.

O convorbire aprinsă începuse între Talangia şi Elescu.

— De trei ani aproape — zicea cel dintîi — ţara este îngenucheată; un gemet de durere răsună peste tot; casa statului este falită; comerţul căzut! Cine a făcut aceasta? puterea executivă ce a fost în mîna liberalilor. Ce îndreptare se face? nimic! Răul creşte pe toată ziua.

— Acestia sînt nişte fapţi — răspunse Elescu — care nu ştim pînă la ce punt pot să fie exacţi. Cu toate acestea, care sînt cauzele lor? Sub domnia lui A. Ghica, aţi redigeat o doleanţă care începea: Ţara este îngenucheată. Casa statului este falită etc. O ştii, căci ai suscris-o atunci. Aceea ce aţi zis atunci, ziceţi şi acum, aveţi un tipic.

De trei ani nu s-a făcut nimic, este adevărat; care este cauza? Spuneţi-mi ce aţi făcut de trei ani în adunările despărţite? V-aţi certat necontenit cu ministerile; nu aţi suferit pe nici unul; la fiecare le-aţi rădicat

prestigiul ce ar fi avut în ţară, autoritatea. Aci condamnaţi un minister că opreşte libertăţile, aci pe altul că tolera acele libertăţi. Nu aţi votat nici o lege de interes vital, aţi căutat a uzurpa drepturile celorlalte puteri ale statului; aţi agitat spiritele, speriindu-le că liberalii or să răpească proprietăţile[1]. Aţi făcut ca diplomaţia, îmbrăcată cu prestigiul reprezintaţiei naţionale, să slăbească acest sacru sacerdoţiu. Care vă este scopul, a discredita regimul convenţional şi a cere trecutul cu ideile lui, cu oamenii lui?

Daca ţara este îngenuncheată, pentru ce? pentru că nu este sub ocupaţiune streină? Sau pentru că o clasă a pierdut privilegele sale? Pentru că românii au devenit egali înaintea legilor? pentru că au pierit persecuţiunele, arestele, arbitrariul?

Vorbiţi în numele nobleţii! dar ştiţi care sînt obligaţiunele unei clase nobile? Ştiţi că nu poate exista nicidată drepturi fără datorii! unde sînt străbunii voştri morţi pentru patrie pe cîmpul luptelor? spuneţi-mi numele lor? Unde sînt sacrificele ce le-aţi făcut pentru ţară? S-a făcut un imprumut naţional. Ei, bine! cum aţi răspuns, voi, ce vă ziceţi nobili, marii proprietari? nu aţi dat nimic, ca să dovediţi că în naţiunea română nu este viaţă.

— Ultragiu! strigă Talangiu înfuriat. Ştii cine sînt eu,domnule?

— Ştiu, un om bolnav.

— Mă insulţi, şi îmi vei da satisfacţiune!...

— Daca îţi place, bucuros.

La aceste vorbe, damele scoaseră un strigăt... Elena, ce vărsa cafea, rămase cu vasul în mînă, tremurînd.

— Nu v-am zis eu că politica nu este bună? zise Caterina.

---

[1] În timpul domniei lui Cuza, deputaţii de tendinţă conservatoare s-au opus înfăptuirii unor reforme democratice. Iniţiativele lui Cuza şi Kogălniceanu, în ceea ce priveşte realizarea reformei agrare, s-au lovit şi de rezistenţa reprezentanţilor tendinţelor liberale în Cameră (I. Brătianu etc.). Ca urmare a divergenţelor dintre domn (care avea adeziunea maselor populare) şi grupările burghezo-moşiereşti, acestea din urmă au realizat monstruoasa coaliţie.

Talangiu ieși din chiosc. Elescu rămase liniștit; și începu a face glume cu Caterina despre lucruri cu totul indiferente.

— S-a introdus duelele în țară! zise postelnicul. Nu mai e de trăit!

— Ne-a adus moda bonjuriștii ce vin de la Paris, zise principele Iordache.

— Sau mai bine moldovenii, zise avocatul boierit...

— Ai dreptul, răspunse principele Iordache. Francia o să ne puie capul nouă! În fruntea ei este un revoluționar... Cum vrei să ne fie bine nouă, țiindu-ne de poalele ei? [...]

Elena lăsă o mare parte din societate în chiosc și se urcă în casă. Ea ardea de curiozitate să afle daca Elescu scrisese în albumul său și ce scrisese. Se duse în camera unde dormise Alexandru. O dată acolo, deschise tremurînd albumul.

După cetirea acestii poezii, lăsă să-i cază albumul din mînă. „*La femeie?* zise ea, dar care femeie? nu văz nici un raport între stăpîna acestui album și poezia!... N-are nici un rezon să mi-o adreseze mie, nici nu ar fi cutezat să o facă... numele meu nu este... titru ce dă este de natură a-l scuza... dar nu se poate, însă trebuie să aflu... să-l întreb... nu văz nici un rău..."

Astfel vorbea Elena și se decise să întrebe pe Alexandru cui adresase acele versuri. Se duce în grădină pe o alee, întîlnește pe Elescu.

— Nu știam că ești poet! îi zise ea.

— Eu poet?

— Dară, citii pe albumul meu o poezie.

— Nu sînt eu autorul...

— Aceasta ne dă o idee că poezia antică îndivinează femeia... În ce scop ai trecut-o pe albumul meu?...

— Am completat ideea autorului, găsind subiectul viselor sale.

Elena deveni roșie.

— Ce manie cu această nefericită politică! merită ea a face să se bată doi oameni?... sper că mă vei asculta, nu vei face copilăria a te bate în duel cu un om mai mult bătrîn?

— De voi fi provocat?

— Vei refuza... sau daca nu...
— Sau daca nu ?
— Voi lua o rea idee de d-ta.
— Dar a refuza mi se pare neputincios.
— Îți cer o grație !
— O grație ?
— Cearta a început în casa noastră... nu aș dori în adevăr să ne vedem puși prin gazete, cu toții și mai ales dîndu-se faptului niște cauze de natură...
— Daca ții atît la aceasta, eu poci să refuz.
— Oh, domnule !
— Promit pe parolă.
Elena îi întinse mîna, pe care Alexandru o sărută.
— Să ne înturnăm în chiosc ! zise ea.
În chiosc adunarea vorbea despre duelul ce era să se facă.
— Nu vă temeți, zise Alexandru. Eu nu mă voi bate. Voi procura d-lui Talangiu plăcerea a zice : „Acest om este un laș !"
Georges, ce auzi aceste vorbe, îi zise :
— Ce vrei să faci ?
— Refuz.
— Dar...
— Dar lumea va zice că sînt laș...
— Desigur...
— Lasă să zică. Domnul meu — îi zise Alexandru, văzînd pe T... — priimește scuzele mele, mărturisesc că regret cele ce am zis și care au putut să vă displacă.
La aceste vorbe Talangiu ridică capul cu trufie, se uită la Alexandru și surîde cu ironie.
— Mă așteptam, domnule, la aceasta din partea dumitale.
— Nu prea are curagiu, domnișorul ! zise principele Iordache către dame.
— Acest om nu are inimă, zise Serescu către Elena.
Auzind aceste vorbe, Elena suferea adînc. „Eu singură — își zicea ea — sînt cauza acestii umilinți. Mi-a promis a nu se bate, și ține parola. Ce răbdare și ce virtute din parte-i !"

— Ei, bine! te iert, domnule! strigă Talangiu. Numai ca să arăt că, pe lîngă curagiul ce este născut în noi, există și generozitatea. Îți întind mîna...

Toate aceste vorbe erau niște vîrfuri de cuțite ce se înfigeau în inima Elenei. Ea se mustra de cuget că putuse priimi de la Alexandru parola că nu se va bate. Acum ar fi voit să-l roage a priimi provocarea. Cînd se gîndi la gravitatea pozițiunei lui, făcută printr-o indiscretă intervenire a sa, și care putea să ceară obligare, Elena tremură. Se crezu compromisă.

„Ce am făcut? se întrebă ea. Ce drepturi am eu asupra acestui om?... El face un mare sacrificiu pentru mine, retractîndu-se și, prin aceasta chiar, îi voi fi obligată. Pentru ce? Apoi toată societatea îl crede un om fără inimă... El sufere toate cu o putere îngerească... este mare sacrificiul său... o, Dumnezeule, am făcut o nebubunie!...“

Elena se închise în camera sa. Acolo, după ce se gîndi la toate nefericirile ce o așteptau, deschise albumul și ceti de mai multe ori poezia lui Alexandru.

Caterina intră rîzînd în casă.

— Știi că nu se vor mai bate?

— Lasă-i să facă orice vor voi... Ce ne pasă nouă?...

— Negreșit... însă îmi pare rău.

— Pentru ce?

— Pentru acest tînăr; trece de laș... Este un om plin de spirit și de inimă... și bun... nu-ți faci idee!

— Ce lesne [i-] ai cunoscut inima!...

— Mi se pare...

— Caterina... Știi ce mi s-a întîmplat? tu cunoști albumul meu. Ieri încă îl foiletam împreună. Astăzi găsii aici o poezie nouă. Pentru cine este, e un secret; cine a scris-o, e un secret.

— Să vedem!... Ia albumul. În adevăr nu era ieri... Citește: *La femeie*... la care femeie? în genere? Cine este autorul?... Să vedem. Ieri nu era scrisă, deci a scris-o astăzi... Cine? din cei de față... Să cercetăm cine ar fi în stare să facă versuri... Șer nu știe să scrie românește, și încă își face un merit, din ignorința sa... Bar este tîmpit de spirit, incapabil de a cugeta și a simți astfel; Georges nu poate să facă un vers. Bărbată-tău,

nici nu mai vorbim. Talangiu, principele Iordache, ceialți... Nu pot scri alte versuri decît de cele ce se scriau în timpii vechi :

„Iar cînd cîntă psaltichia
Îi sare din cap tichia."

Rămîne dar Elescu ! dar și el de unde ieși poet dodată ?

— Ghicește ! zise ea.

— Acest album tu nu l-ai dat niminui, deci autorul s-a întrodus aici.

— În camera mea de culcare !...

Elena se spăimîntă și se grăbi a-i spune cum albumul se aflase în budoriul său ocupat de Georges și de Alexandru... Cum a zărit noaptea lumină în acea cameră, cum s-a uitat și a văzut pe Elescu scriind pe album.

— Este o declare ! zise Caterina.

Elena roși.

— Ce zici... la o femeie, în genere... și nu este el autorul !...

— Cît ești de simplă !... ce face că nu e el autorul ? pentru ce ți-o dedică ție ?

— Glumești ?... De aș fi sigură de aceasta, aș rupe albumul...

— Atunci poți să-l rupi îndată ; dar iară ar fi păcat de acele versuri !... păstrează-le... Nu te angajă la nimic... nici măcar a-i mulțumi.

„M-am înșelat", gîndi ea.

Caterina ieși. Elena rămase singură.

„În această vară vom fi triști aici", își zise ea. Și gîndind astfel, își repară toaleta.

Elescu căuta camera în care dormise și unde avea sacul său cu bagage. Din întîmplare, se înșală și intră în camera unde era Elena. Aceasta desfăcuse părul ca să-l netezească și apoi să-l restrîngă. Era frumos a vedea cineva acest păr umbros, lung, des, strălucitor și atît de fin fiecare fir, încît se pierdea sub ochi, desfăcîndu-se și rîurind pe gîtul său alb ca neaua în inele naturale și grațioase. Astfel găsi Alexandru pe Elena. Aceasta, surprinsă, lăsă să se auză un strigăt.

— O ! mă iartă, doamnă ! zise el. Căutam camera mea...

Elena căuta înainte de toate să rămîie indiferintă în față cu Alexandru ; să nu facă niciodată nimic de natură să-i arate că ar exista umbra unei idei că el ar putea spera cel mai mic lucru.

— Daca ai venit o dată — îi zise ea — șezi !

Elescu se puse pe un scaun.

„Ce frumoasă este !..." își zise el, apoi, adresîndu-se către Elena :

— Ai un păr, doamnă, a face să se uite grațiile.

— Așa ?... răspunse ea cu indiferință, întîrziind în restrîngerea părului... mă așteptam să-mi lauzi părul... Nu este așa — urmă ea — că vezi pe vițele acestui *păr grațios jucîndu-se un cor de dorinți ce înșală?...* Astfel vorbește poezia din album. Oh ! poeții !... Ei văd toate printre un prism de frumusețe, de grație divină !...

— Așa am simțit... cu însumi...

— Așadar, acea femeie căria sînt adresate versurile sînt eu ? zise Elena rîzînd.

— Și care ar putea fi alta ? răspunse Alexandru, pe care indiferința și rîsul Elenii îl zdrobea.

— Dacă sînt eu, atunci citește acea poezie. Să comparăm daca descripțiunea este justă.

— Doamnă !

— Nu te supăra !... îți fac grația de a nu te sili la această cetire.

— Ești crudă.

Elena surîse.

Alexandru nu iubise niciodată ceea ce se cheamă o femeie, acel ideal din poezia ce copiase. Căci nu-l găsise încă în nici una din femeile ce trebuința de a trăi aruncase pînă atunci pe calea vieții sale.

Elena fuse pentru el o femeie ce nu semăna cu celelalte femei, o ființă cerească. Pe fiece oară descoperea într-însa o calitate nouă, și pe fiece oară se vedea atras, fără voia sa, către dînsa. Pentru prima oară în viața sa se turbură înaintea unei femei... El o cunoscuse numai de o zi. Dar aceasta fuse destul ca să o iubească. În acest scurt timp el ghici tot ce acest suflet avea în sine de sublim. Zic unii că acei ce se înamoară la prima vedere de o femeie nu sînt înamorați în adevăr ; că nu este alt decît o patimă senzuală inspirată de admirațiunea pentru

frumusețea fizică. Că un amor adevărat are trebuință de lung timp de a se cunoaște.

Este o opiniune încă. Experiința a dovedit de multe ori că un om a putut iubi o femeie la prima vedere, pentru calitățile morale. Aceste calități nu rămîn ascunse, ele se dau de față îndată ce se exprimă. De multe ori ele sînt precedate de renume.

Pe cînd Alexandru admira acest tezaur ascuns în sălbătăcie, împrejurul lui nu auzea decît elogiurile ce-i da toată lumea. Nimic nu ne împinge mai cu repeziciune a admira pe cineva ca elogiurile ce lumea îi face. Aceste elogiuri sînt ca niște punți de roze ce se aruncă sub pașii noștri pe calea ce luăm în a admira un obiect.

Faptul real era că sufletul său se turburasă, cînd vedea pe Elena simțea un farmec neînțeles; cînd înceta să o vază, era gînditor, nemulțumit; fără să caute, imaginea ei se amesteca cu toate gîndurile sale.

Către acestea el nu știa încă daca o iubește! Ocaziunea nu se prezintase încă ca să poată înțelege aceasta.

— Daca ai sta cîteva zile încă aici, am face partide de călărie... ești cavaler? întrebă Elena pe Elescu.

— Cavaler?... răspunse Alexandru distract, da! da!... De ce nu?...

— Vom vedea monastirile, munții noștri... Sînt locuri cu totul frumoase spre munți... dar nici nu mă asculți! La ce te gîndești?

— Cine ar ghici mi-ar da dreptate să mă las a mă răpi atît de dulce...

— Știi că nu ești polit pentru mine?... oricare ar fi acele obiecte ce te răpesc, crez că aș merita cea mai mică atențiune?...

— Ești totdeuna amestecată cu visele mele!

— Acum complimînte!... De cînd?... de ieri seară, nu este așa?

— De ieri seară sînt altul... de ieri seară am început a trăi de o altă viață!...

— Pastorală, negreșit... sîntem la țară... Aici aerul e curat și îmbălsămit...

— Aerul?... nu mai vorbesc nimic, toate zisele mele le interpretezi într-un simț cu totul contrariu.

— Nu te supăra !...

— Aș fi voit să nu te cunosc !

Vorbind astfel, ajunseră la chiosc.

Tudorina era răsturnată pe o canapo : frumoasă, gravă, tăcută, ar fi zis cineva că este în admirațiune pentru frumusețea sa.

— Cît este de frumoasă ! zise Elena lui Alexandru. Du-te și vorbește-i, teme-te însă de a-i zice vreodată că o iubești ; un amant ce se declară este un rege ce-și pierde tronul.

Alexandru înțelese simțul acestor vorbe.

— Înaintea sa, răspunse el, voi fi totdauna un rege pe tronul său.

Alexandru se puse lîngă Tudorina.

— Este adevărat, doamna mea, că un amant care se declară este un rege detronat ?

— Din contra, zise ea.

— O damă a pretins aceasta.

— Către cine ?

— Cu un amic al meu.

— Atunci dama nu îl iubește și cel mai bun lucru ce poate să facă amicul d-tale este să-și caute de cale.

Un serv anunță gustarea. Oaspeții purceseră spre sala de mîncare.

D-na P... era în vervă astă dată. Cît dăinui masa, nu încetă a critica starea politică actuală.

Bărbatu-său fusese ministru sub regimul actual ; de zece zile nu mai era. Cît fusese soțul său în minister, domnitorul era omul cel mai perfect din lume ; țara era un paradis pămîntesc ; tot era mare, bun, la locul său. A doua zi ce soțul său nu mai era ministru, domnul deveni rău, țara un infern ; totul era meschin, nimic la locul său. Adunarea ce pînă aci o critica, îndată deveni pentru dînsa egida naționalității, libertății.

— Nu mai putem trăi în această țară ! zicea ea ; în capitală nu mai poți trece pe paveul pretutindeni ruinat, în casă nu mai ești sigur din cauza hoților... pretutindeni, în toate nopțile se fură... carnea, pînea, scumpe !... Afară din capitală nu poți umbla : drumuri nu sînt ; postile sînt în stare proastă.

— Adresează-te către soțul dumitale — zise Georges — care a fost pînă ieri ministru și contracciu mai nainte. De ce nu a ameliorat toate aceste lucruri ?

— Aceasta nu este o argumentare serioasă ! Toți l-au trădat... Ce putea face ? țara este formată de oameni nedemni de a fi o națiune. Ar trebui să o ia îndată rușii ori austriacii, să scăpăm de parodii ridicule...

— Ba să mă ierți ! zise principele Iordache. Înțeleg să vie oștiri ruse, austriace să o ocupe cîțiva ani, ca să ne scape de roșii și de convențiune ; dar în urmă să se ducă de unde au venit.

— Așa, mă învoiesc și eu ! răspunse postelnicul George.

— În adevăr, zise Georges. Ocupările streine aduc comerțului mușterii, damelor amanți !...

— De ce nu ! răspunse Zoe Șeni. Ai nostri nu sînt în stare să fie nici amanți !...

— Ce zici, Zoe ! observă Elena. Cine te-ar auzi vorbind ar crede că nu ești română.

— Sînt nefericită a fi română astăzi.

— Eu nu cred astfel.

— Tu ? tu trăiești în lumea viselor.

— Păcat de tinerețele tale ! zise postelnicul. Ba nici un păcat... mă iartă... nevasta mea e fericită... își caută de casă și de copilă, își iubește țara și bărbatul, și... și... n-are amanți, nici ruși, nici austriaci, nici nobili, nici din popor !...

Postelnicul apăsă pe vorba din popor și se uită la toți să vază daca l-au înțeles.

— Nici din popor ! repetă el.

Zoe își mușcă buza, deveni palidă, corpul ei tremura. „Îmi vei plăti scump aceasta, tu și femeia ta !“ zise Zoe, în sine, jurînd de a-și răzbuna într-o zi. Protestă că o doare capul și se duce de la masă. Ea se retrase în camera sa, unde medită la mijloacele de răzbunare.

„Tu ai zis că am un amant din popor ? își zicea Zoe. Ei bine ! voi face ca femeia ta să iubească lacheul meu !“

Sufletul înrăutățit al Zoii căuta cele mai infame mijloace de răzbunare : „Am avut un lacheu june, frumos, gentil în maniere, fiul unui văcar și a unei țigance, astăzi

este scriitor la un minister, și trece de gentilom ; maică-sa trăiește, este jumătate nebună. Iată omul ce am să-i aleg. Îl voi învăța la aceasta, voi veni cu dînsul aici, unde voi trece vara. Îi voi da bani și vesminte de senior. Îi voi zice eu însumi cum are să se exprime. Voi exalta imaginațiunea acestii femei, și cînd ea va începe a-l iubi, voi trimite pe țiganca, muma băiatului, aici să strige acestii femei în fața tutulor : «Dă-mi copilul ce l-ai făcut amantul tău ! Este copilul meu !»"

Iată planul infernal ce și-a imaginat această femeie. Ea păru ferice toată acea zi. Societatea trecu timpul în grădină. O parte din cavaleri și dame exprimară dorința a face o cavalcadă, dorința lor fuse împlinită. Afară de caii postelnicului destinați pentru aceste cavalcade, se aduseră încă șase, aceia destinați pentru serviciul cîmpului. Aici se aflau șele de dame și de cavaleri.

Abia ieșiră din sat, și intrară pe o alee lungă, și se puseră a se întrece la goană, damele și cavalerii deopotrivă. Cursa lor fuse lungă, nici un cavaler nu căzu, făcură mai mult de o oră de goană. Acum nu erau departe de Florești, unde începuse a se forma tabăra oștirilor române.

— Fiindcă sîntem aici — zise unul din cavaleri — pentru ce nu vom merge la tabără [1] ?

— Să mergem ! răspunseră zece voci deodată.

Aceasta decise despre vizita în tabără ; puseră caii în cale. După o jumătate oară, ajunseră la locul destinațiunii lor. Pe malul stîng al Prahovei, intr-o întindere aproape de o oră, erau înălțate niște barace de pari și nuiele învelite cu paie. Ar fi zis cineva că aceste încăperi erau preparate pentru vite. Ploua înîntru mai rău decît afară, chiar dupe ce ar fi stat ploaia afară, inuntrul baracelor ploua încă. Toată oștirea nu se adunase încă aici.

Curioșii nostri se preumblară prin tabără în toate simțurile călări, apoi descălecară la cortul unui general.

Acesta îi întîmpină cu destulă politeță. Cîțiva din cavaleri îl cunoșteau. [...]

Tabăra se aprinse și arse de mai multe ori. Vorba se răspîndise atunci că jumătate din soldați din tabără erau

[1] Tabăra de la Florești (lîngă Ploiești) înființată în 1859, la începutul domniei lui Cuza, a contribuit la organizarea armatei celor două țări române, a căror unire abia se înfăptuise.

bolnavi. Cavalerii noştri abia găsiră douăzeci de bolnavi. Aceste zgomote erau născute de propaganda politică a partidei contrarii ideii unei taberi ; o tabără formată de toată oştirea romînă putea să tragă oarecum în cumpăna conferinţelor ce aveau misiunea să recunoască sau să respingă votul de la 24 genariu.

Să înţelege că nu putea fi de gustul acelora ce erau contrarii acelui vot. Astfel ei nu cruţau nimic ca să desconsidere în ochii ţării această concentrare a oştilor pe un singur punt. Ceea ce este mai trist este că chiar oamenii ce se ziceau sprijinitorii acelui vot repetau acele zgomote, unii din rea-voinţă, alţii din lipsa de reflecţiune matoră asupra împrejurărilor de faţă. Lumea nu se guvernă cu inima, ci cu capul şi cu inima. Astfel o lungă experiinţă ne învaţă că imperiul lumei a fost totdauna al celor ce calculă şi simte totdodată. Daca partida ideilor şi oamenilor noi, în cei din urmă ani, a pierdut, lucrul este că s-a servit mai mult cu inima decît cu capul.

Cavalerii noştri se înturnară către casă.

Astă dată mergeau încet, fiecare critica sau lăuda ceea ce văzuse.

— Soldaţii sînt hrăniţi rău. Unde se duc atîţia bani ? zise principele Iordache.

— La contraccii, zise Serescu.

— Cel mai bun lucru ar fi — răspunse avocatul boierit — ca fiece soldat să devie contracciul în faţă cu statul pentru hrana gurii sale.

— Eşti revoluţionar, răspunse Serescu.

— Oricum va fi — zise Elescu — este totdauna o senzaţiune plăcută a vedea fii de arme ai României într-o tabără !

— Să se bată cu lăcustele ? zise Şer.

— De ce să avem această tristă idee ! răspunse Elescu. Cînd auz pe unii români ridiculînd ideea de a apăra mormintele străbunilor, pare că auz nişte oameni născuţi în robie care tremură cînd se gîndesc că poate să scuture lanţurile lor. Sub domnii cei bătrîni, acest popol român, despărţit în două, era de zece ori mai puţin la număr, şi cu toate acestea ei se luptau contra enimicilor numeroşi pentru independinţa naţională. Spiritul de rezbel nu paşte : este rezultatul educaţiunei. Care sînt luptele la care capii

acestor două state au dus pe români contra apăsătorilor națiunei și ei ar fi refuzat de a combate? nici una. Eu sînt sigur că oștirea română astăzi, deși mică în număr, deși nedestulă ca să poată triumfa contra enimicilor numeroși și bine organizați, dar la orice ocaziune ar da un exemplu de curagiu și ar muri toți ca niște martiri.

— Nu văz că am scăpa patria, sacrificînd astfel pe soldați!...

— Și cine ne oprește a mări numărul soldaților? sub nume de oștiri neregulate, a-i organiza pe picior de rezbel? Nu sînt bani! vei răspunde. Oștirile neregulate nu costă mult. Nici o lege nu ne oprește a le forma!

Călătorii noștri ajunseră la malul Prahovei. Trebuia să treacă rîul ca să apuce o cale mai directă către casă. Prahova, din cauza ploilor la munte, venise mare. O călăuză trecu înainte. Cavalcada se coborî deodată în rîu. Elena, ce mergea alături cu Elescu, lovi calul ce insista să stea să bea apă, calul își pierdu echilibru, se poticni, apoi, împins de iuțeala curentului, să răsturnă. Elena căzu în apă. Aceste rîuri, deși nu sînt adînci, dar sînt repezi, și patul lor este așternut cu pietre mari, astfel că un om ce ar cădea aici, răsturnat de iuțeala apei, lovit de pietre, este supus la oricare pericol. Elena se amestecase cu corentul, un minut, și capul ei putea să se zdrobească de o piatră.

Alexandru coborî după cal și se repezi spre dînsa. El o prinde, o rădică, o poartă pe brațe către celalt mal. Pălăria ei de amazonă fugea cu repeziciune în josul rîului. Ea era palidă, părul ei cel frumos se desfăcuse și rîura plin de apă pe umerii săi. Ea însă nu băuse apă. Alexandru o depuse pe o pajiște verde; damele ce trecură rîul descălecară și alergară la dînsa, care le intîmpină surîzînd.

— Nu este nimic! zise ea. Nici nu m-am lovit de pietre, nici nu am băut... grație d-lui Elescu...

Nu era timp de pierdut; Elena se aruncă din nou pe cal astfel cum era udă, și cavalcada porni înainte.

Atunci ea își aduse aminte că Elescu o prinsese în apă, o scosese afară, că prin urmare el o ținuse în brațe, o strînsese poate pe inima sa. Ea simți o rușine adîncă și un fel de ură pentru acest om.

— Amîndoi sîntem plini de apă, zise Alexandru. Să punem caii în galop, ca să nu răceşti !

Ei plecară în galop. Ceialţi îi imitară, dar dupe zece minute începură să meargă la pas. Elena şi Alexandru se depărtară.

— Mulţumesc ! zise Elena cînd caii lor se mai opriră pe cale. Mi-ai scăpat viaţa !... Sau nu ştiu daca nu ar fi fost mai bine să nu fi avut pentru ce să-ţi mulţămesc !...

— Pentru ce aceasta ?

— Ştie omul ce suferinţi sînt ascunse în viitorul său ? Crede-mă, domnule, cele mai fericite fiinţi omeneşti sînt acelea ce mor înainte de a sorbi toată cupa vieţii lor. Ele mor regretate, căci n-au avut timpul a practica nici binele, nici răul. Sufletele lor rămîn curate, ca în ziua cînd au venit pe pămînt. Oricum, îţi sînt obligată de acum înainte... mi-ai scăpat viaţa, poţi dar să reclami viaţa-mi orcînd vei voi.

— Numai D-zeu ia înapoi viaţa ce a dat oamenilor, zise Alexandru. Apoi ar fi un lucru peste putinţă a voi aceasta... Această viaţă de care vorbeşti este preţioasă... daca vei muri...

— Destul... înţeleg. Vei să zici că daca voi muri, vei muri asemenea... Crezi că aceste vorbe sînt noi pentru mine ? crezi că alţii nu mi le-a mai zis ?... Ele mă dezgustă ca tot ce este minciună, ca tot ce este exageraţiune, ca tot ce este ridicul. Amicia nu cere niciodată un asemenea preţ ; atunci ea ar deveni o tiranie !

— Amicia, zici ?

— Amorul ? e totuna. Ce este amorul el însuşi daca nu o amicie între două sexe ! El se naşte din admiraţiunea ce are o parte pentru ceialtă ; din stima, din respectul ce ştie să inspire. Raporturile aşezate între aceste două părţi reguleazā gradul de simpatie, fac acea amoare liniştită şi ferice, sau acea patimă furioasă şi adîncă ; însă cauzele ce îl nasc, admiraţiunea, stima, respectul pot înceta cu termenul vieţii unei părţi, cu atît mai mult cînd vedem că ele încetează de multe ori în viaţă... voi, tinerii de astăzi, aveţi capul plin de ideile romanurilor moderne, un limbagiu propriu al lor, care, de mult ce se înlătură de la natură şi de mult ce s-a uzat, devine nesuferit.

— Astfel dar, îmi permiţi a-ţi cere viaţa ?...

— Da, zise Elena.
— Nimic alt ?
— Ce alt ?
— Daca îţi ceream inima ?
Elena, fără să se turbure, răspunse :
— S-a văzut cazuri cind o femeie a iubit pe acela care i-a scăpat viaţa, în romanuri... Însă să lăsăm la o parte aceste glume... căci în adevăr nu pot a le lua altfel... şi să mergem înainte.
În acel moment Caterina venea pe calul său cu o repeziciune fabuloasă. Ea mergea bine pe cal, era solidă şi elegantă ; lăsase în urmă pe toţi ceialţi într-o întrecere ce avură, opreşte calul de departe ; îl pune în treapăd, apoi la pas, şi se apropie de Elena.
— Mi-ai făcut o frică mare, dragă Elena, zise ea. Te credeam înecată... moartă chiar... Eu să mulţumesc domnului Alexandru pentru că te-a scăpat ?... Dar să nu întîrziem, vesmintele tale sînt udate... Să mergem în galop !
— Calul meu este ostenit, zise Alexandru. Este aproape să stea... Şi nu vă permit două dame a alerga singure.
— Te temi să nu ne fure ? zise Caterina. Nu are cine. Bar este în urmă... abia mai suferă calul... Cată să ştii că m-a ameţit cu complimîntele... în cele din urmă, nemaiştiind cu ce să mă compare, mi-a zis că sînt frumoasă ca un ananas !
Vorbind astfel se puse să rîză.
— Dar Sofia ? întrebă Elena.
— Domnişoara Sercasca ? Aceasta încă mă face să rîd cu fasoanele ei de parvenită. Bar îi zisese româneşte că ar voi ca această cavalcadă să nu se mai termine ; închipuiţi-vă, el, care abia mai poate şedea pe cal ! Sofia i-a răspuns în franţozeşte că nu cunoaşte idioma în care i-a vorbit !... nu poci să o sufer !... a şezut doi ani la Praga şi a uitat limba părintească !... Încă ceva... mai frumos ! Bar ne spunea că este cavaler bun ; că poate face douăzeci şi patru de ore pe cal (nu ştiu pentru ce nu douăzeci şi opt ?), că nu este cal care să nu-l dompteze ; eu i-am propus să ne întrecem, a dat pinteni calului... calul plecă ca vîntul ; dar se opri îndată. Bar pierduse scările, se ţinea de coamă şi se coborîse pe gîtul calului. „Oare ca

să mergi și mai iute decît calul, te-ai coborît pe gîtul lui ?“ îl întrebai eu. Închipuiește-ți că s-a supărat !

Dupe cîteva minute văzură casa. Soarele nu era departe de a apune. El se culca în nori. Răsfrîngerile lui formau niște valuri de aur și de rubin ; o răcoare plăcută se răspîndea pe fața luncelor îmbălsămite. Umbrele serii se arătară pe sub dealuri.

Cele două dame pe cai frumoși și sprinteni treceau ca două vise poetice. Umbrele și razele păreau că se dispută cu voluptate să le deschiză sînul.

Elena, ale cării bucle atît de maltratate la rîu, le lăsase libere să fîlfîie în aer. Alexandru nu se putea sătura de a privi. Caterina ea însuși îi zise :

— Elena ! Cît ești de frumoasă !...

În fine ajunseră în curte. Cea dintîi grijă a Elenei fuse să-și schimbe vesmintele.

— Bărbată-meu o să mă mustre, zise ea lui Alexandru, despărțindu-se ca să meargă să se schimbe. Are să afle ceea ce mi s-a întîmplat... dar nu-mi pasă... ziua de astăzi a fost o zi frumoasă pentru mine, urmă ea, cu o voce tremurîndă. La revedere, adăugă ea, apoi dispăru.

Cu toate acestea seara la masă nu fuse altă vorbă decît de baia Elenei în Prahova, de cai, de rîuri, de încăciuni. Cei mai mulți spuseră cum li se întîmplase lor lucruri periculoase și cum putură să scape ca printr-o minune. Pretutindeni omul este om. Pretutindeni, acest rege trufaș al viețuitoarelor îl găsești aducîndu-ne aminte neîncetat despre puterea geniului său asupra lucrurilor ; născocind cu imaginațiunea sa tot felul de succese în favorul speciului său ! Să fi ascultat pe acești născocitori și să fi luat drept adevăruri spusele lor, ai fi crezut că Olimpul este pe pămînt, că zeii s-au făcut oameni.

Dar nimic nu fuse mai voios decît căderea pe gîtul calului a d-lui Bar, ce Caterina spuse cu atîta spirit, cît era cu ce să omoare pe un om sub ridicul.

Bar asculta în tăcere. „Vom vorbi noi mîne ! zise el în sine. Să înveți altă dată să rîzi de acela ce-ți oferă mîna, inima și o stare colosală !...“

Seara aceea se petrecu cu voioșie.

Alexandru rugă pe Elena să joace la piano.

— Te rog — zise ea — nu mă sili a face un lucru care mă ucide!... De cîte ori joc cîte ceva, sufer în urmă... dar daca ţii mult... Să încerc!...

Zise şi se puse la piano.

Bar se duse la Serescu şi îi zise:

— Am să-ţi vorbesc ceva serios. Poţi să vii după mine?

— Da! zise Serescu, şi amîndoi se duseră într-o cameră izolată.

CEREREA ÎN CĂSĂTORIE

Cînd amîndoi şezură, Bar deschise gura şi cu o voce tremurîndă îi zise:

— De trei ani eram hotărît să mă însor... Voiam să iau pe domnişoara Caterina... Cîte sacrifice nu am făcut pentru această idee! această căsătorie ar fi fost un mare sacrificiu din parte-mi, o milă, ca să zic aşa, căci ea nu are nimic şi eu sînt om de zece mii de galbeni venit. Cum a răspuns ea la o idee atît de generoasă?... Refuză!... Aşadar, iată ce m-am socotit: să mă lepăd de această idee. Şi... d-ta eşti un om care apreţuieşti talentele, averea... Ştii cum se fac banii?... Domnişoara, d-le, este o fată cuminte... Viu şi-i cer mîna!

La aceste vorbe Serescu era să nebunească de bucurie. El era foarte bogat, dar parvenit, nu s-ar fi aşteptat niciodată să-i ceară pe fie-sa unul ce era şi bogat, şi boier de clasa întîi, deşi nu mai sînt clase în România[1]; dar desprivelegieţii se mîngîie încă cu clasele.

„Voi intra cu neamul în neam de boieri mari! îşi zise el. Nu numai atît; dar unde era să dau zestre patru mii de galbeni venit la altul, voi da acestuia o mie, căci este bogat el însuşi, apoi se află într-o vîrstă unde puţini mai pot să se însoare cu fete tinere!"

Bar crezu că tăcerea lui Serescu era motivată de un refuz pe care nu cuteza a i-l spune. Care fu mirarea lui cînd văzu că Serescu, fără a zice o vorbă, îi sări dupe gît şi începu să-l sărute.

---

[1] Vezi nota de la p. 135.

— Bine — zise Bar — dar ar trebui să consulţi şi pe domnişoara !

— Sofia nu are voinţă... nu trebuie să aibă !... Voi zice şi va face !...

— Dar maică-sa ?

— În casa mea nu cîntă găina... Iată, mă duc să le comunic această noutate bună împreună cu voinţele mele.

Dupe zece minute Serescu se înturnă cu femeia şi fiica sa.

— Postelnicul Bar a binevoit şi i-a plăcut să se coboare a cere în căsătorie pe Sofia...

La aceste vorbe d-na Sereasca scoase un ţipet de bucurie.

— Bine am auzit ? întrebă ea. Eu, care umblu cu dînsa de doi ani în toate locurile, doară se va găsi cineva să o ceară... m-am învrednicit !

— Bine ! bine ! răspunse Serescu... şi adresîndu-se către fie-sa : Priimeşti să iei pe dl. Bar bărbat ?

— Cum va voi papa !... şi vorbind astfel lăsă ochii în jos.

Şi acum talente, merite, virtuţi, onestitate, mergeţi şi vă ascundeţi cu ruşine ! lăsaţi să treacă stupiditatea, imoralitatea, imeritul, purtate de bogăţie ! Bar era un om fără spirit, fără inimă, fără moralitate. În timp de zece ani deveni bogat prin hrăpiri, lumea îi dete sirnumele ironic de *„modestul hrăpitor"* ; bătrîn, zdrobit, urît, neplăcut, ridicul, nimic nu-i lipsea ca să complecte o fiinţă demnă de dispreţ. Către acestea iată un suflet june, inocent, curat, o fată plină de frumuseţe, de graţie, care îi întinde mîna în viaţă şi îi zice : junie, frumuseţe, graţii, răsfăţări, amoare, toate sînt pentru tine, pentru că spiritul tău este stupid, inima seacă pentru că ai ştiut să furi şi să te faci bogat. Sărmană junime, depune la poarta vieţii, intrînd, visele tale cele frumoase şi voi, virtuţi, mergeţi de vă spînzuraţi de această poartă !

Dupe cîteva minute Bar intră în salon avînd de braţ pe Sofia.

— Domnilor şi doamnelor ! zise el. Am onoare a vă prezinta pe viitoarea mea mireasă !

Persoanele ce se aflau acolo crezură deocamdată că Bar îşi pierduse spiritul.

— Cu consimţimîntul nostru este ! răspunseră Sereştii.
— Iată şi o nuntă făcută pe moşia mea ! zise postelnicul George.
Elena merse şi felicită pe socri şi pe cei doi promişi. Toată societatea o imită.
— Nu mă felicitezi ? întrebă Bar pe Caterina.
— Cum nu ? răspunse ea. Vei să mă alegi a-ţi pune cununiile ?
— Sper că o să ne cunune domnitorul.
Bar făcuse toate acestea în necazul Caterinei. Cînd văzu că i se acordase mîna Sofiei şi pe Caterina atît de indiferintă pentru această căsătorie, începu să se căiască pentru că făcuse acel pas. Toată noaptea nu putu să doarmă.
„Ce-am făcut ! îşi zicea el. Am vrut să-mi răzbun pe Caterina pentru că rîsese de mine ; dar ea rămîne atît de indiferintă ca cum ar fi vorba de nunta împăratului Bengalului !... Părinţii priimiră cu atîta înlesnire şi plăcere să mă facă ginere, încît îmi vine a crede că nu am căpătat vreun lucru mare... Mîne îmi iau vorba înapoi... dar se mai poate ?... Am anunţat lucrul la toată societatea !..."
Seara trecu voioasă pentru toată lumea. Un singur suflet era întristat : Elescu.

O PATIMĂ NOUĂ

Cei doi juni, Alexandru şi Georges, se retrăseseră în camera lor de culcare.
— Sînt aici două femei care nu-mi plac, zise Alexandru.
— Care ?
— Zoe şi principesa Iordache.
— Ai dreptate. Ele sînt doi şerpi ce umblă totdauna încolăciţi ! înrăutăţite, intrigante, caută neîncetat a pune dezbinare între oameni... Nu este de mirare în acest moment să urzească vreo intrigă infamă contra vreunei alte femei de aici...
— Georges — zise Elescu — bănuiala ce aveam vii să o întăreşti cu aceste vorbe ! Ele meditează o lovitură...